

EESTI POLITSEILEHT

ADMINISTRATIIV-ÕIGUSLIK AEGKIRI.

Nr. 51 52 (365/6)

22. detsembril 1928 a.

VIII. aastakäik

Ilmub üks kord nädalas — igal laupäeval.
 Tellimise hind: aastas Kr. 10.—
 poolaastas „ 5.—
 veerandaastas „ 2.50

Siseministeriumile alluvatele asutustele ja nende ametnikkudele on tellimise hind:
 aastas Kr. 8.—
 poolaastas „ 4.—
 veerandaastas „ 2.—

Üksik number maksab 25 senti.

Toimetus ja kontor: Tallinn, Toompea lossis. Tel. 7-24
 Avatud k. 1/29—1/23. Toimetaja kõnetunnid k. 12—1

Kuulutuste hinnad:

1/1 lehek.	Kr. 40.—	1/4 lehek.	Kr. 10.—
1/2 „	„ 20.—	1/8 „	„ 5.—
1/3 „	„ 13.50	1/16 „	„ 2.50

Tunnistuste kaotuste kuulutused Kr. 1.—
 Lehe eesküljel 75⁰/₀, tekstis 100⁰/₀ kallim.

Aadressi muutmise 30 senti.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, Postkast nr. 338
 Jooksev arve Eesti panga Tallinna osak. nr. 543

Sisu: 1) Eugen Maddison, Ministrite tsiviilvastutusest. 2) L. Vahter. Põlitsei ja sõjaväe võimkonna piiritlemine juurdluse tegemisel. 3) Jõuvankrid avalikus elus. 4) Rajooni konstaabli seiklusi korteri otsimisel. 5) H. Tann, õnnetustest hoidumine. 6) Kehakasvatusest Tallinna-Harju prefektuuris. 7) Rothschildide surmaloterii. 8) 10 aastat Eesti põlitsei teenistuses. 9) Ametlik osa. 10) Välismailt. 11) Küsimusi ja kostmisi. 12) Kirjavastusi. 13) Kuulutusi.

Ministrite tsiviilvastutusest.

Eugen Maddison.

End. siseministri k. t. J. Sootsi asjas on riigikohus otsusele jõudnud, et hra J. Sootsi, kui end. siseministri vastu sihitud riigikontroll-nõukogu otsus tuleb saata täide vastuvaidlematus korras, kuid alles pärast seda, kui on osutunud võimatuks H. Kubenilt temale seadusliku aluseta välja antud raha sisse nõuda tsiviilnõude korras, kusjuures tsiviilnõudmisega H. Kubeni vastu peaks esinema siseministerium (v. „Päevaleht“ nr. 322, 1928. a.). Sissenõudmisele kuuluv raha oli, teatavasti, end. siseministri k. t. J. Sootsi korraldusel H. Kubenile välja makstud teenistustasuna kohtu all olemise aja eest.

Käesolevas kirjutises ei taha ma vaidlemisel võtta küsimust, kas sündis see väljamaksmine seaduslikult või seadus-

liku aluseta, vaid kavatsen peatuda küsimuse juures, kuid võrd on õigustatud riigikohtu seisukoht hra J. Sootsi asjas; ütleksin ainult, et, minu arvates, sündis väljamaksmine seaduslikult. Riigikontroll-nõukogu kui ka riigikohus leidsid, et H. Kubeni ei tagandatud politsei-peavalitsuse kohalt, vaid ta lahkus omal palvel, kohtu poolt õigeksmõistmise korral aga on õigustatud saama teenistustasu ainult need, kes tagandatud. Tegelikult aga ei lahkunud H. Kubeni omal palvel, vaid temale pandi ette esitada lahkumise palve, s. t. teda sunniti lahkuma. Kui peaks isegi õige olema, et end. kodanlise teenistusseaduse (V. S. K. III k.) seisukohalt ei oleks temal vormiliselt õigust teenistustasu peale kohtu all olemise aja eest, siis ei tohiks, minu arvates,

küsimuse otsustamisel tähele panemata jätta seda, et iga seadust, olgu ta maksma pandud kas enne või pärast põhiseaduse maksmahakkamist, tuleb selgitada põhiseadusele vastavuse ja põhiseaduse vaimu seisukohalt. Põhiseaduse sissejuhatavad sõnad ütlevad, et „Eesti rahvas, kõikumatus usus ja vankumatus tahtmises luua riiki, mis on rajatud õiglusele ja seadusele ja vabadusele jne.“ Kas aga vastaks õiglusele sarnane olukord, kus ametnik, keda tagandatakse ülemuse poolt, oleks õigeismõistmise korral paremas seisukorras kui ametnik, kellele ülemuse poolt kästi lahkuda — olgugi lahkumise palve esitamise näol? Minu arvates mitte, ja kui sarnane norm peaks leiduma harilikkudes seadustes, siis tuleks teda tõlgitseda põhiseaduse vaimus, mis ei käiks ka riigikohtu üldkogu (riigikohtu otsused nr. 5 — 1926. a.) seletuse vastu, et „ei saa mõõduandev olla õigluse (aequitas) põhimõte“, kuna „kohus peab tarvitusele võtma esimeses joones õigust (jus) ja õiglust (aequitas) õiguse piirides“, sest põhiseaduse normid on meie positiivse õiguse alusnormid.

Oma seisukohta hra J. Sootsi kohta põhjendab riigikohus järgmiselt: „Põhiseaduse järele on minister valitsuse liikmeks, ning tema kutsumise üle ametisse ja ametist vabastamise üle otsustab riigikogu. Olles valitsuse liikmeks, on minister vastava ministeeriumi tegelikuks ja juriidiliseks juhiks, ehk teatava ametkonna — ministeeriumi, kõrgemaks ametnikuks ametiastmelises järjekorras. Minister võib oma ametivõimu teostada ainult seaduses ettenähtud piirides ja seaduste alusel, nagu iga teinegi ametnik, sest riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal. Ministri vastutus riigikogu ees kannab üldist poliitilist iseloomu. Riigikogu otsekoheste ülesannete hulka ei kuulu ministri üksikute toimingute muutmine või tühistamine, ministri seadusvastaste toimingute juriidiliste tagajärgede kaotamine. Riigikogu võib ministri küll umbusaldust avaldada ja sellega teda ametist lahkuma sundida, kuid tema ise ei otsusta ümber asju, mis ministri võimkonda kuuluvad ja mis ministri poolt on otsustatud. Üldiselt sünnib ministrite seadusvastaste otsuste muutmine administratiiv-kaebuse korras kohtu kaudu, s. o. korras, mis

maksev on ka teiste ametnikkude ja ametasutuste suhtes, mille juures riigikontrollil üldse ei ole õigust taotleda ministri otsuse muutmist. Ainult ministri kriminaal-kohtulikule vastutusele võtmiseks ametalalise süüteo eest on riigikogu sellekohast otsust tarvis. Seadusandlus on ikka ministri riigiametnikkude ja -teenijate hulka arvanud riigieelarvetes ja palgaseadustes, ning seda otsekohe väljendanud „R. T.“ nr. 38 — 1927. a. avaldatud seaduses nr. 30. Riigikontroll on asutus, mille kaudu põhiseaduse § 55. põhjal riigikogu teostab riigiasutuste ja ettevõtete majandusliku tegevuse ja riigieelarve täitmise kontrolli. . . Kontrolli teostamine sünnib üldises ühises korras kõigi asutuste ja ametnikkude suhtes, kul nende kohta seaduses kontrolli teostamiseks erikorda ei ole ette nähtud. Põhiseadus, määrates ministrite kriminaalkohtulikule vastutusele võtmiseks erikorra, ei määra mingisugust erikorda ministrite tsiviil-vastutavuse kohta erasikute ja riigi vastu. Samuti ei tee erandeid üldkorra ministrite kohta riigikontrolli seadus, ette nähes ainult §§ 4. ja 5., et teataval juhtumustel lahkumineku üle riigikontrolli ja vabariigi valitsuse vahel otsustab riigikogu. Üldpõhimõtte järele vastutab iga riigiteenija isiklikult oma tegevuse seadusepärasuse eest ja kannab ka isiklikult vastutuse tagajärgi, mis tema seadusevastane tegevus tingib. Erandid sellest peavad samuti ära märgitud olema üksikutel juhusel vastavates seadustes, nagu seda näeme, näiteks, tempelmaksu seadusest:

... Kaebaja seletusi, et riigikontroll ei ole õigustatud ministrite suhtes üldkorra järele käima, ei saa ettetoodud kaalutlustel põhjendatult pidada. Kaalutlused üldkorra otstarbekuse üle ministrite suhtes võivad mõjuvad olla küsimuse käsitlemisel de lege ferenda, aga mitte de lege lata“ („Vaba Maa“ nr. 276 s. a.).

Riigikohtu kaalutlused on lihtsad, loogilised, kuid selles peitub ka nende vaieldavus. Riigikohtu seisukohalt on minister riigiametnik, mistõttu tema kohta on kohaldatav üldine riigiametnikkude suhtes maksev kord. Kahtlemata on ka Eesti minister teatavas mõttes ametnik, sest ta ei teosta riigivõimu temale isiklikult kuuluvat õiguse alusel, kuid kas on ta ka riigiametnik kitsamas mõttes? Minu arvates, ei ole ta seda põhiseaduse seisukohalt. Kui ta oleks seda, siis millega se-

letada, et põhiseaduse § 67. järgi, „Riigivanema ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine ametalaste süütegude eest võib sündida üksnes riigikogu sellekohase otsuse põhjal”, kuna aga Eesti kodanikkude põhiõiguste peatükis leiduv § 16. kõneleb sellest, et „ei ole tarvis mingisugust eelluba riigiametnikkude kohtulikule vastutusele võtmiseks”. See asjaolu, et „seadusandlus on ikka ministri riigiametnikkude ja riigiteenijate hulka arvanud riigieelarvetes ja palgaseadustes, ning seda otsekohe väljendanud „R. T.” nr. 38 — 1927. a. avaldatud seaduses nr. 30” (Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus. E. M.), siis võib sellest järeldada ainult seda, et ministrid tähendatud — ja ainult tähendatud seaduste seisukohalt on arvatud riigiteenijateks, s. t. et neil on samasugused õigused palga, pensioni ja muu peale nagu riigiteenijatelgi. Et nad riigiteenijad on ainult selles mõttes, seda tõendab, muu seas, kõige selgemini riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse eelnõu seletuskiri. See ütleb: „et riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri riigiasutuste koosseisudest väljajätmise puhul neid ei saaks enam lugeda ka riigiteenijateks, siis kaotaksid nad ka mõnesugused õigused, mis neil seni olid (näit. pensioni alal). Sellepärast tuleks neid seadusega lugeda riigiteenijateks.” (III riigikogu protokollide lisad, lhk. 261). Kuna põhiseaduse seisukohalt, nagu tähendasin, ministrid ei ole riigiteenijad kitsamas mõttes ning nad selleks ei või muutuda ka hariliku seaduse põhjal, siis on selge, mis mõttes „riigivanem, ministrid ja riigikontrolör loetakse riigiteenijateks.” Ei ole aga ministrid riigiteenijad kitsamas mõttes, siis ei saa ka nende kohta tarvitada üldist riigikontrolöri seaduses ettenähtud korda. Et seda korda ei ole mõeldud maksmata panna ministrite suhtes, see selgub muu seas ka riigikontrolöri seadusest („R. T.” nr. 9 — 1919), näit. § 12. Kas oleks mõeldav ministri suhtes § 12. p. c., mille järgi kontrollnõukogu võimkonda kuulub aruannetega ja kontrolli poolt nõutud seletustega ning kontrolli poolt määratud tähtajaliste vastustega viivitavate ametnikkude trahvimine kuni 3000 s., või sama §-i p. d., mille järgi samal nõukogul õigus nõuda ametnikkude tagandamist suuremate korratuste puhul? Kahtlemata

mitte. Üldse tuleks tähendada, kui riigikontrolöri seadus kõneleb asutustest, ametikohtadest, ettevõtetest, majapidamistest (§§ 1, 2, § 12 p. a), ametkondadest ja asutustest (§ 19), ning ametnikkudest (§ 12. p. p. c, d, e, f, sama §-i märkused ja § 13), siis mõtleb ta selle all ministrite juhtimisel olevaid asutusi ja nende ametnikke, kuid mitte ministreid endid. See on, minu arvates, iseenesest mõistetav, sest ei või enesele ette kujutada, et riigikontrolöri oleksid ministrite suhtes suuremad õigused, kui riigikogul, või et riigikontrolör võiks osalt paraliseerida riigikogu vastava otsuse efekti. Kui riigikogu, näiteks, otsustaks eitavalt ministri X. kohtulikule vastutusele võtmise küsimuse ametalalise süüteo eest, mis ühtlasi on sünnitanud riigile kahju, kuid riigikontrolör määraks vaatamata sellele juure- või tagasimaksu, mis pealegi rahaministeeriumil tuleks sisse nõuda (riigikontrolöri sead. § 12. märkus 2)!

Kahtlemata vastutab minister ka majanduslikult nii eraisikute kui ka riigi vastu, kuid puudub täieline selgus, mis korras seda teostada. Põhiseaduse § 67. järgi võib riigivanema ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine ametalaliste süütegude eest sündida üksnes riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Sellest tuleks a contrario järeldada, et majanduslikult vastutavad riigivanem ja ministrid üldises, s. t. tsiviil-kohtupidamise seaduses ette nähtud korras. Kuid samast paragrahvist võiks järeldada ka seda, et ministrid vastutavad majanduslikult ainult neil juhtumustel, kui see on ametalalise süüteo tagajärg ja riigikogu on otsustanud süüdioleva ministri kohtulikule vastutusele võtta, s. t. et tsiviilnõudmine tuleks arutamisele kas ühes kriminaal-asjaga või iseseisvalt pärast kriminaal-asja läbivaatamist kriminaalkohtu poolt, kuna neil juhustel, kus puudub riigikogu sellekohane otsus või kus sünnitatud kahju ei ole ametalalise süüteo, vaid ministri lihtsa mitteseaduspärase korralduse tagajärg, ministri majanduslik vastutus täiesti ära jääks. Sarnane järeldus oleks muu seas kooskõlas ka põhiseaduse § 16. redaktsioonilise väljendusega. See riigiametnikkude kohta käiv paragrahv ütleb: „ei ole tarvis mingisugust eelluba riigiametnikkude kohtulikule vastutusele

võtmiseks“, millest võiks järeldada, et tsiviilasjus on seadusandjale jäetud vabad käed: ta võiks, näiteks, neis asjus ülemuse eelluba sisse seada, kuid tuleb arvata, et seda ei ole mõeldud, vaid on tahetud ära jätta eelluba nii kriminaalkui ka tsiviilasjus. Kui aga § 16. on mõeldud ära jätta eelluba nii ühes kui ka teises asjas, siis, arvestades põhiseaduse § 67. redaktsiooniga, tuleks järeldada, et vabariigi valitsuse liikmete suhtes on riigikogu otsus vaja mõlemas asjus. Olgugi, et sarnane järeldus oleks täiesti õigustatud, kuid arvesse võttes, et § 67. lahus võetult lubab ka seda järeldada, et majanduslikult vastutavad ministrid üldises, s. t. tsiviilkohtupidamise seaduses ette nähtud korras, siis oleks, minu arvates, õigem § 67. järgmiselt tõlgitada: On sünnitatud kahju ministri ametalalise süüteo tagajärg, siis võidakse esineda tsiviilnõudmisega ainult sel juhul, kui riigikogu on otsustanud ministrit tema poolt kordasaadetud süüteo asjus kohtulikule vastutusele võtta, vaatamata sellele, kas on kahjusaaja riik või eraisik. On aga sünnitatud kahju ministri mitteseaduspärase korralduse tagajärg, siis võidakse pöörata ministri vastu tsiviilnõudmisega üldises korras, kusjuures aga neil juhusel, kus kahjusaaja on riik, tuleks vastavates seadustes ette näha, kes peaks esinema nõudjana riigi nimel. Riik võiks küll ministrilt kahjutasu sisse nõuda vastuvaidlematus korras, kuid siis tuleks vastavates seadustes ette näha asutus, kes oleks õigustatud tühistama ministri poolt tema võimkonnas tehtud administratiiv-korralduse. Seni, kui sarnast asutust maksivad seadused ette ei näe, puudub igasugune võimalus ministrilt midagi sisse nõuda vastuvaidlematus korras. Igatahes sarnaseks asutuseks ei ole maksivate seaduste järgi riigikontroll. Selleks võiks olla ainult kohtuasutus — ütleme riigikohtu administratiiv-osakond, kuid selleks, et ta võiks tühistamisele võtta ministrite mitteseaduspäraseid otsused või korraldused, mis sünnitanud kahju riigile, tuleks vastava seadusega kedagi — kas riigikontrolli — volitada esinema riigikohtule protestiga.

Sellest näeme, et praegu meil maksivate seaduste seisukohalt ei ole riigil võimalik ministrilt midagi sisse nõuda, ei tsiviilkohtupidamise seaduses ettenähtud ega ka vastuvaidlematus korras.

Ei ole huvituseta siin kohal märkida,

et samasugune olukord valitseb ka Prantsusmaal, olgugi, et seal asi näib palju lihtsam olevat. Näiteks, ministrid ei ole seal valitavad seadusandlise kogu poolt, ei moodusta valitsemise või täidesaatvat võimu, vaid on kõrgemad riigiametnikud, keda ametisse nimetab president. Pealegi vastutavad seal ministrid ametalaliste süütegude eest, kui selle kohta rahvasaadikute koja poolt ei ole tehtud eriotsus, harilikus korras (L'art. 12, § 2. de la loi constitutionnelle du 16 juillet 1875); peale selle leidub sealsetes seadustes otsekoheleid eeskirju ministrite majandusliku vastutavuse kohta, näiteks 25. märtsi 1817. a. ja 15. mai 1850. a. seadused. Esimene neist ütleb muu seas, et „Les ministres ne pourront, sous leur responsabilité, dépenser au delà du crédit“, teine, et „Toute dépense non créditée sera laissée à la charge personnelle du ministre contrevenant“; on seal ka oma kontrollnõukogu — La Cour des Comptes; samuti määratakse seal riigiametnikkudele juure- ja tagasimaksusid (l'arrêté de débet). Vaatamata sellele, jääb nende vastutavus teostamata, sest, nagu ütleb näiteks prof. Maurice Hauriou, kes muu seas ise kui ka teised (prof. H. Berthélemy) sel arvamisel, et seda võiksid teostada tsiviilkohtud: „Bien que le principe de cette responsabilité (civile. E. M.) soit certain, bien qu'elle soit consacrée par des textes dans le cas spécial de dépassement de crédits..., elle n'est pas organisée comme procédure“ (Précis de droit administratif, 1919, lhk. 260). Selle vastutavuse teostamiseks on esitatud palju seaduseelnõusid, kuid ükski ei ole seni leidnud vastuvõtmist. Prof. Félix Moreau, kes asub sel seisukohal, et ministrile võiks määrata tagasimaksu (sous la forme d'un état de recouvrement établi par le Ministre actuel contre son prédécesseur), peab samuti tähendama: „selon l'opinion qui prévaut en pratique, aucun tribunal n'est compétent pour statuer sur l'action que l'Etat tenterait à un Ministre: ni les tribunaux judiciaires, parce que le litige est de nature administrative; ni le Conseil d'Etat, parce qu'il ne peut être saisi que d'un contentieux formé sur un acte administratif qui n'existe pas ici jne. (Droit Administratif, 1909, lhk. 1062). Conseil d'Etat asub kindlasti seisukohal, et ministrile, kes on „ordonnateur“, mitte aga „comptable“, ei või mää-

rata tagasimaksu. Mina toaksin ainult kaks Conseil d'Etat otsust. Ta ütleb, et „Les arrêtés de débet ne peuvent pas non plus être pris contre les ordonnateurs pour dépenses inutiles (4. dets. 1891. a. Bostier asjas) ni pour paiement de l'indû fait entre les mains des particuliers (23. märtsist 1877. Sadoul et Goulard'i asjas).

Politsei ja sõjaväe võimkonna piiritlemine juurdluse tegemisel.

L. Vahter.

Politseil tuleb teha alaliselt kaitseväelaste poolt kordasaadetud kuritegudega tegemist, mispärast võimalikkude konfliktide ärahoidmiseks tuleb täpselt teada, missugustes piirides kuulub juurdluse toimetamine tema aing millal kaitseväeülemuse kompetentsi, ning missuguse käigu peab politsei andma valmis juurdlusele.

Juurdluse alluvuse sõjaväeülemuse võimkonda määrab kindlaks sõjaväe kp. s. § 314., mis kõlab tõlkes järgmiselt: „Juurdlus toimetatakse kaitseväeülema poolt: 1) kui kaitsevälase poolt on rikutud kaitseväe seadused ja distsipliin, kuigi sellest võtsid osa eraisikud, samuti kui kaitsevälaste kuritegu ei riku kaitseväe seadusi ja distsipliini, kuid on korda saadetud kohas, mis allub ainuüksi kaitseväeülemusele, 2) kui kuritegu, kuigi kaitseväe seadusi ega distsipliini ei riku, on korda saadetud ainult kaitsevälaste vahel nende ametikohuste täitmisel kohtades, mis ei allu ainuüksi kaitseväeülemusele, 3) kui kuritegu on korda saadetud eraisikute vahel kohtades, mis alluvad ainuüksi kaitseväeülemusele.“

Sellest §. näeme, et juurdluse tegemisel kaitseväeülemuse poolt on võimkonna määramisel otsustandvad järgmised tunnused: a) kuriteo kordasaatmise koht, b) isikute kuuluvus kaitseväkke, c) kuriteo iseloom, s.o. kas on rikutud kaitseväe seadusi ja distsipliini; d) olukord, milles kuritegu teostus, s. o. kaitsevälaste ametikohuste täitmine. Tuleb kohe konstateerida, et seadus kaitseväeülemuse ja distsipliini huvides kaitseväeülemusele juurdluse võimkonna piiritlemisel eesõigused annab kõikidel juhtumustel, mil puutuvad kokku kaitseväeülemuse huvid teiste huvidega, seejuures on täiesti ükskõik, et sellest kuriteost

Seega lõpetades käesoleva kirjutise tähendaksin, et kuigi riigikohus on juba avaldanud oma seisukoha, siis ei peaks see sugugi takistama küsimuse põhjaliku uurimise alla võtmist. Eelpooltoodud read, mis ei pretendeeri põhjalikkusele ega vastuvaidlematusele, olgu selle algatuseks.

võtsid osa eraisikud või kuritegu teostus väljaspool kaitseväeülemusele alluvat maa-ala.

Nagu s. kp. s. § 314. selgub, annab kuriteo koht, kui see allub ainuüksi kaitseväeülemusele, täiesti otsustava tunnuse juurdluse toimetamise kuuluvusest kaitseväeülema võimkonda. Seadus ei tee sellest ühtki erandit.

On aga kuritegu korda saadetud väljaspool kaitseväe ainualluvuse kohta, siis tuleb arvesse võtta teised momendid. Kui selgub, et väljaspool kaitseväe ainualluvuse kohta on korda saadetud kuritegu, mis sihitud kaitseväe seaduste ja distsipliini vastu, siis kuulub juurdluse toimetamine samuti kaitseväeülemusele, kusjuures tähtsust ei ole asjaolul, et kuriteost võtsid osa ka eraisikud. Siin tuleb selgitada, missuguseid kuritegusid mõtleb seadus kaitseväeseaduste ja distsipliini rikkumise all. Kaitseväe seaduste ja distsipliini rikkumine moodustavad niinimetatud „kaitsevälase kuriteo“ mõiste. Siia kuuluvad 1) kõik need kuriteod, mis on karistatavad sõjaväe nuhtlusseaduse (s. n. s., sõjaväe sead. XXII raamat) järgi, ning 2) s. n. s. § 242. mõtte kohaselt kõik need kaitsevälaste ametalised kuriteod, mille koosseise s. n. s. ei sisalda, ja mis on karistatavad seepärast n. s. järgi, nagu võltsimine, altkäemaksu võtmine (vene peasõjakohtu seletused 1910. a./37 ja 52, 1908. a./88, 1905. a./38 j.t.).

Veel on üks juhtumine, kui kuriteo juurdlemine kuulub kaitseväeülemusele ja nimelt, kui on olemas korraka kaks tingimust: 1) kui üldkuritegu on korda saadetud ainult kaitsevälaste vahel, 2) nende ametikohuste täitmisel. Vene senati üldkogu otsusel (1888. a. — 11 ja 20) peavad siin olema kaitsevälased

mitte ainult kurjategijatena, vaid ka kannatajatena.

Siin on toodud kõik juhtumused, mil juurdlust toimetab kaitsevägeülemus, ülejäänud juhtumustel toimetab juurdluse politsei.

Teeme eeltoodust lühikese kokkuvõtte ning toome näiteid kõikides juurdluse alluvust määravate momentide kombinatsioonides:

I Kaitseväge juurdlemisele kuuluvad kuriteod: 1) kui kuritegu on korda saadetud kaitsevägeülemusele ainualluvuse kohas (s. kp. s. § 314. p. 1. teine pool ja p. 3). Näited: a) üks sõdur varastas kasarmus teiselt raha, b) üks eraisik lõi kasarmu õues ehitustöödel teisele kuritahtlikult raske noahaava (moment a). 2) Kui kuritegu on kaitsevägeülemusele (s. kp. s. § 314. p. 1. esimene pool). Näited: a) sõdur peksis linna tänaval oma jaoülemat, b) sellest võtsid osa ka eraisikud (moment c). 3) Kui üldkuritegu on korda saadetud ainult kaitsevägeülemuse vahel nende ametikohuste täitmisel (s. kp. s. § 314. p. 2). Näide: üks sõdur lõi tänaval rivis õppustele minekul teisele kuritahtlikult täägiga haava selga (momentid b+d).

II. Politsei juurdlemisele kuuluvad kaitsevägeülemuse üldkuriteod väljaspool kaitsevägeülemusele ainualluvat kohta, peale s. kp. s. § 314. p. 2. (Vaata I. p. 3.) Näited: a) sõdurid läksid erakorteris kaklema; b) sõdur murdis öösel linna tänaval kaupluse akna sisse ja pani toime varguse (murdvarguse); c) sõdur lõi tänaval rivis õppustele minekul möödaminevale eraisikule täägiga raske haava.

Juurdlused kaitsevägeülemuse kohta, mis kuuluvad politsei toimetamisele, toimetatakse harilikus korras kr. kp. s. järgi (s. kp. s. § 322), seejuures peab politsei niihästi juurdluse algamisest kui ka lõpetatud juurdluse kohtu-uurijale või rahukohtunikule edasisaatmisest kaitsevägeülemusele teatama (s. kp. s. § 323). Lõpetatud juurdlus antakse edasi politsei poolt kaitsevägeülemusele kõikidel nendel juhtumustel, millal see ei kuulu edasisaatmisele eeluurimise algamiseks kodanlisele kohtu-uurijale või arutamisele rahukohtuniku juures (s. kp. s. § 323). Seadusega politseile peale pandud ülesannete mittetäitmisest teatab väeosa ülem sellest vastavale kodanlisele prokurörile (s. kp. s. § 324).

Eelolevast selgub, et politsei poolt

kaitsevägeülemuse kuritegude asjus toimetatud juurdlusel võib olla peale lõpetamist kolmesugune edaspidine käik: 1) juurdluse saatmine kodanlisele kohtu-uurijale eeluurimise algamiseks, 2) juurdluse saatmine rahukohtunikule asja arutamiseks, 3) juurdluse saatmine kaitsevägeülemusele.

Siin tekib küsimus, missugused seaduslikud asjaolud tingivad juurdluse edaspidise käigu. Seda küsimust raskendab veel asjaolu, et seadus on üldreeglinas kuulutanud kaitsevägeülemused alluvaiks ainult kaitseväge kohtutele kõikides nendes kuritegudes, mis korda saadetud tegevas kaitsevägeülemuses (s. kp. s. § 244 ja kr. kp. s. § 219), ning teiseks, et eeluurimine kuulub kaitsevägeülemuse asjus kas kodanlisele või kaitseväge kohtu-uurijale. Viimane võib aga eeluurimist alata ainult kaitsevägeülemuse ettepanekul (s. kp. s. §§ 335 ja 337).

S. kp. s. § 337. põhjal kuulub eeluurimise toimetamine s. kp. s. § 314. p. 1. ja 2. ettenähtud juhtumustel (vaata eel) kaitseväge kohtu-uurija ülesannetes, kõikidel teistel juhtumustel, millal üldkuritegu kuulub sõjaringkonnakohtu arutamisele, aga kodanlise kohtu-uurija ülesannetes. Et § 314. tähendatud asjades kuulub juurdluse toimetamine kaitsevägeülemusele, siis jääbki eeluurimise tõstmine selle art. p.p. 1. ja 2. toodud asjades ainult kaitsevägeülemuse võimkonda, ning sel alal politseil üldse sõjaväge kohtu-uurijaga tegemist ei tule teha. Täheleb, et igal korral, kui politsei on seadusliku kompetentsi alusel kaitsevägeülemuse poolt kordasaadetud kuritegude asjus juurdluse toimetanud ja need kr. kp. s. põhjal eeluurimisele kuuluvad, tuleb juurdlus üle anda kodanlisele kohtu-uurijale.

S. kp. s. § 1261. ja kr. kp. s. § 1236. põhjal kuuluvad rahukohtunikute arutamisele kõik mittedõjaväelised kuriteod, mille kordasaatmisest süüdistatakse ühes eraisikutega ka kaitsevägeülemusele. Tekib küsimus, on siin tarvilik sõjavägeülemuse või eraisikute osavõtt selle sõna juriidilises tehnilises mõistes (näiteks: kihutamine, kaasabi), või on siin mõeldud laiem side, näiteks kuriteo läbi saadud varanduste varjamine, kuriteost mitte teatamine jne.

Selles küsimuses on vene senat seletanud (1872. a. — 82, 1874. a. — 41, 1883. a. — 22), et kaitsevägeülemuse alluvust kodanlisele kohtule tuleb ka siis lugeda, kui kaitsevägeülemuse ja eraisikute poolt korda-

saadetud kuritegu ei ole mitte ainult osavõtt selle sõna juriidilises tehnilises mõistes, vaid ka laiema suhte puhul. Niisugusena kuulub kodanlise kohtu arutamisele kaitseväelaste poolt kordasaadetud vargus, kui varastatud asjade ostja oli eraisik. Kui see vargus oli aga sõduri poolt korda saadetud valveteenistuses ja ostjaks oli eraisik, siis kuuluvad kaitsevälane kui ka eraisik sõjaringkonnakohtu alla, vastavalt s. kp. s. § 1262. (vene peasõjakohtu seletused 1887. a. — 7, 1899. a. — 70). Selle juures ei ole tähtsust asjaolul, kas ostja eraisik teadis, kust ja millal ning missuguses olukorras vargus sündis. Selles asjas toimetab muidugi juurdluse kaitsevägeülemus. Kr. kp. s. § 1236. ja s. kp. s. § 1261. tähendatud asjade alluvust kodanlisele kohtule ei muuda kõrvalised asjad. nagu 1) asja lõpetamine eraisikute vastu leppimise teel, kui leppimine sõjaväe seadustega kaitseväelastega võimatu (vene sen. üldk. otsus 1881. a. — 21), 2) kui eraisikute kohtust kõrvalhoidmise tõttu vastust kuriteo asjus annavad ainult kaitseväelased (vene sen. üldk. otsus 1875. a. — 4), 3) kui asi on eraisikute suhtes seaduslikkudel põhjustel lõpetatud (vene senati üldkogu otsus 1897, a. — 23), näiteks surma, aegumise jne. põhjustel.

Kaitseväelaste üldkohtule alluvaks tunnistamiseга sega alluvuse asjades on esimene erand tehtud üldreeglis. mille järgi kaitseväelased alluvad ainult kaitsevägekohtutele. Neid on veel paar. S. kp. s. § 248. ja kr. kp. s. § 220. järgi kuuluvad kaitseväeteenistusest jäädavalt vabastatud isikud kaitseväeteenistuse ajal

kordasaadetud kuritegude eest kodanliste kohtutele, peale nende asjade, mis seotud teenistusekohuste rikkumisega. Käsutus-, reserv- või maakaitseväge lastud kaitseväelased alluvad vastandilt eeltoodule kaitseväeteenistuses kordasaadetud kuritegude eest aga üldisel alusel kaitseväge kohtutele. Hoopis iseäralik on kolmas erand üldreeglis. S. kp. s. § 249., kr. kp. s. § 225. põhjal kuuluvad kaitseväes teenivate sõjaväeametnikkude üldkuriteod kodanliste kohtute arutamisele. Sõjaväeametnikkude all ei tule mõista kaitseväeteenistuses olevaid eraisikuid (vene senati üldkogu otsus 1895. a. — 5).

Vastavalt eeltoodule, saadab politsei s. kp. s. § 321. põhjal tema poolt toimepandud juurdlustest rahukohtunikule viimasele alluvates asjades (kr. kp. s. § 33 ja järgmised): 1) kõik juurdlused üldkuritegude kohta, kus koos kaitseväelastega süüdistatakse ka eraisikuid, 2) kõik juurdlused kaitseväeteenistusest jäädavalt vabastatud isikute kohta üldkuritegudes, mis korda saadetud kaitseväeteenistuse ajal, 3) kõik kaitseväeametnikkude üldkuritegude asjus korraldatud juurdlused.

Ülejäänud juurdlused (s. o. peale kodanlisele kohtu-uurijale ja rahukohtunikudele saadetavate) annab politsei edasi vastavalt s. kp. s. § 323. nõuetele kaitsevägeülemusele. Sii kuuluvad kaitseväelaste üldkuriteod, mille arutamine kuulub rügemendi kohtute alluvusse (kompetents sama, mis rahukohtunikudel). samuti vähemad asjad, mis kuuluvad väeosa ülema distsiplinaarsele lahendamisele.

Jõuvankrid avalikus elus.

Jõuvankrid, nii hästi autod kui mootorrattad, mängivad meie päevil suurt osa avalikus elus, eriti võime seda tähele panna muidugi Lääne-Euroopas. Rääkimata sellest tähtsusest, mis on autodel ja mootorrattastel eraelus, ärielus jne., tõuse jõuvankrite tähtsus avaliku teenistuse mõttes iga päevaga. Meie ei saa endale enam ette kujutada postiasutusi, kes suudaksid kiiresti töötada autodeta, meie ei oska enam mõelda, missugune oleks meieaja politsei, kelle käsutada pole autosid ega mootorrattaid. Eriti silmapaistev aga on viimasel ajal jõuvankrite tähtsus

päästeteenistuses. See on tähtis muu seas ka autovabrikantidele, kes peavad vastavalt meieaja nõuetele alatasa mõtlema autode ja mototsüklettide konstruktsiooni parandamisele ja täiendamisele. Kui suur tähtsus on jõuvankritel päästeteenistuses, näitab küll kõige paremini see asjaolu, et 1927. a. võeti Saksamaal tuletõrje teenistusse 1200 uut jõuvankrit ja 1928. a. 2000 ümber. Allpool on lähemalt jutt sellest, kunas ja kuidas praegu kasutatakse jõuvankreid avalikus elus. Kõigepealt on nendel sõidukitel muidugi määratu suur tähtsus politsei teenistuses üldse, s. o.

heakorra ja julgeoleku kaitsmisel. See teenistus on aga alati ühenduses päästeteenistusega ja sellest tulebki, et nii hästi politsei kui ka tuletõrje- ja päästeorganisatsioonid ikka suuremal ja suuremal määral hakkavad kasutama autosid ja mootorrattaid. Linnad suurenevad ja ühes sellega lähevad ka raskemaks eelpoolnimetatud asutuste ja organisatsioonide ülesanded, ühes sellega vaja tõsta pääste-, politsei- ja teiste asutuste liikumiskiirust, et oleks võimalik igalpool abi anda õigel ajal.

Praegune olukord Euroopas ja kõigepealt tema suurlinnades nõuab eriliste politseikomandode ellukutsumist, need on n. nim. julgeoleku komandod, kelle ülesandeks on kiiresti olla kohal, kus politseilist abi või vahelesegamist on vaja. Loomulikult peavad sarnased komandod olema varustatud kiirsõidukitega, muidu kaob üldse säärase komandode mõte. Olgu muu seas tähendatud, et näiteks Londonis oli politsei kasutada 1920. a. ainult umbes 300 jõuvankrit, praegu on see arv juba tõusnud peaaegu 2000 peale, kusjuures 750 mootorratast on määratud ainult julgeoleku komandodele ja patrullimise otsarvetele. Saksamaal, eriti Berliinis, näeme umbes sama pilti. Berliinis on jõuvankrite arv, mis seisavad politsei- ja päästeteenistuses, kasvanud viimase kuue aasta jooksul ümmarguselt 900 sõiduki võrra. Praegune olukord ja arenemine lasevad oletada, et kõik saksa suurlinnad saavad käima ja talitama Berliini eeskujul, nii et politsei teenistust ikka enam ja enam „automobiliseeritakse“, nagu kõnelevad sakslased ise. Et sarnane nõue ja nähtus on üldised, seda tõendavad viimase aja omavalitsustegelaste, samuti ka politseitegelaste kongressil nii Saksamaal kui ka mujal peetud kõned ja ülesseatud nõudmised. Pariisi, Moskva, Rooma, Madridi, Brüsseli ja teiste tähtsamate linnade politseijuhid toonitavad igal parajal juhtumisel autode ja mootorrataste tähtsusest politsei- ja päästeteenistuses ja nõuavad tungivalt jõuvankrite arvu suurendamist politseis. Ühe sõnaga näeme meie igalpool Euroopas, kuigi hoopis teisel ja hoopis suurendatud kujul sedasama, mis meil enestel praegu südame peal: möödapääsematu tarvidust jõuvankrite arvu suurendada, mis on määratud politsei teenistusele ja sarnaste asutuste teenistusele, mis täidavad ühel või teisel näol, ühel või teisel määral politseilisi funktsioone, nagu, näiteks, piirivalve.

Eriliselt kasvab Lääne-Euroopa riikides tarvidus mootorrataste järgi politseiteenistuse jaoks. Mootorratta headus seisab selles, et tema abil võib täielikult ära kasutada iga üksikut meest kõiksuguste politseiliste ülesannete täitmiseks; mõistagi, et sarnased ametnikud peavad kõik hästi tundma mootoreid ja üldse jõuvankreid. Londonis ja Roomas on ellu kutsutud erilised koolid politseiametnikkude ja päästeorganisatsioonide ametnikkude jaoks, kus välja koolitatakse inimesi, kes on nõus spetsialiseeruma just mootorsõidukite alal; nendele ametnikkudele antakse seal peale kooli hästi lõpetamise ja vastavasse teenistusse astumise erilisi soodustusi palga näol, mis kõrgem kui harilikudel ametnikkudel, ja teenistuses edasijõudmise kujul, mis hoopis kiirem kui teistel ametnikkudel. Siin kohal võiks vast ehk tähendada — et näidata, missugune tähtsus on sarnastel ametnikkudel ja mootorsõidukitel üldse meie avalikus elus — et 1927. aastal päästeti Berliinis, Hamburgis, Bremenis, Lübeckis ja Stettiinis kokku 204 inimese elu ainult seetõttu, et politseiametnikud jõudsid õigel silmapilgul kohale, mis jällegi oli võimalik ainult tänu mootorsõidukitele. Need 204 inimest, kes oleksid harilikudes tingimustes kindlasti oma elu kaotanud, võlgnevad oma elu ainult mootorsõidukitele, nagu seda saksa politseivõimud on eksimatult teinud kindlaks, sest nende päästmise lugude uurimised on näidanud, et igasugune teine appiruttamine oleks jäänud hiljaks (v. dr. Will Fischer: „Das Kraftfahrzeug im Rettungswesen“). Sellele arvule tuleb lisaks panna veel 70 juhtumist, kus inimesi päästeti tänu autodele ja mootorratastele veeputuste kordadel, 90 juhtumist, kus politsei jõudis autodel õigel ajal kohale, et ära hoida murdvargust, röövimist ja riisumist ühes kõigi nende kuritegude tagajärgedega; on olnud veel päästmise juhtumisi õnnetuste kordadel jne.

Berliini statistilised andmed käesoleva aasta kohta näitavad, et aasta esimesel poolel päästeti umbes 400 inimest, kes viibisid mitmesuguste juhtumiste tagajärjel tõsisel hädas. Päästjateks olid politseiametnikud ja ka päästejaamade teenijad, kusjuures kiiret tegutsemist võimaldasid ainult jõuvankrid ja nimelt: 60% kõigist juhtumistest — mootorrattad ja 40% — autod. Teatavatel juhtumistel on muidugi auto parem kui mototsüklett ja nimelt kõigepealt siis, kui tuleb õnnetus-

kohalt transporteerida kannataja haigemajja. Kuid ka sellest katsutakse mitmel pool Euroopas üle saada ja konstrueerida mootorrattaid, mis ka võimaldaksid sarnast transporti. Viimasel ajal on hakatud mõnes riigis ehitama mootorrattaid, mis on eriliselt määratud päästmiseks õnnetute juhtumiste korral ja millede külge on kinnitatud kerged kandraamid. Arusaadavalt on sarnased sõidukid aga ainult hädaabinõu ja neid kasutatakse ainult siis, kui paremat transporteerimise vahendit kohal ei ole ja kui ühtlasi transporteerimine on vajalik kohe läbi viia. Eriliselt palju kasutavad sarnaseid mootorrattaid päästejaamad mererandadel. Siin peab seda arvesse võetama, et päästmiste kordadel mererannas tuleb tihti võimalikult väga kiirelt liikuda, kusjuures liikumist raskendab pea alati liiv ja halvad teed, mida kasutada ei saa rasked autod. Näitena võiks tuua Inglismaa andmeid. Nimelt läks inglise idarannas korda 1927. a. päästa ümmarguselt 1000 inimest merehädast: päästejaamad olid ja on seal varustatud mootorrattastega ja mootorpaatidega ja asjatundjad tõendavad, et kui ei oleks olnud mõlemat liiki liikumisvahendeid, siis oleks nende inimeste päästmine olnud väga ja väga küsitav; igatahes arvatakse, et mootor-päästeaadid üksi ei oleks suutnud saavutada neid tagajärgi, mis tegelikult kätte saadi. Inglise andmed näitavad aga ka muidu väga huvitavaid asju päästmise osas merehädast. Nimelt on mõnes kohas teenistusse rakendatud ka veel hüdroplaanid ja autod peale mootorrattaste ja mootorpaatide. Koostöö nende abinõude vahel on nii korraldatud, et võimalikult lühikese aja jooksul abi anda ja kannatanuid toimetada haigemajadesse. Sarnane koostöötamine on muidugi ideaalne, kuid ei saa kahjuks unustada, et kõikide niisuguste abinõude soetamine ja ülevõtmine on seotud suurte kuludega, mistõttu seda võib endale küll lubada rikas Inglismaa, aga peale tema küll veel vähesed Euroopa riigid.

Jõuvankrite tähtsus pääste- ja politseiteenistuses tõuseb iga päevaga veel selle tõttu, et nende konstruktsiooni alatasta täiendatakse ja parandatakse, nii et meie päevil on juba tarvitusele võetud jõuvankrid, milledesse võib mahutada väga mitmesuguseid päästeabinõusid, mis aga sellele vaatamata jäävad konstruktsioonilt lihtsateks. Päästeabinõud mahutatakse otse ideaalselt jõuvankritele, iga vaba

sentimeeter kasutatakse otstarbekohaselt ja praktiliselt ära, nii et uuematiübilised päästeautod ja -mootorrattad on täiesti eeskujulikud igapidi. On ju arusaadav, et tuleb valida päästeabinõudest, mis väljasõidu puhul kaasa võetakse, ainult sarnased, mis tõesti hädavajalikud, kõrvale jättes kõik, mille järgi ei ole suurimat tarvidust ja mis seetõttu võib muutuda koormavaks autole ja mootorrattale. Igasugustest eksperimentide tegemisest katsutakse siin võimalikult hoiduda, sest asjata katsed on kulukad ja võivad tuua suurt kahju. Et veidi illustreerida neid nõudmisi, mis praegu seatakse üles, näiteks, tuletõrjeautode suhtes, siis tuleb meele pidada, et tuletõrje komandod peavad täitma ja täidavad ka kõiksuguseid teisi ülesandeid, millel pole mingit ühendust tulekahjudega. Tuletõrjujad peavad kohale ruttama ja abi andma, kui on tegemist veeuputustega, majade sisselangemistega, torustikkude lõhkemisega suuremas ulatuses jne. Vastavalt kõigele sellele tuleb aga ka konstrueerida autod, mis määratud tuletõrje teenistusse. Muidugi mõista ei ole siin autovabrikantide ülesanne kerge: ülesandeid on palju, lahendamisi on palju, seal juures aga jääb maksma peanõudena — auto olgu praktiline ja võimalikult odav. Auto ei tohi muutuda mingisuguseks päästeabinõude kraamilaoks, sest ta peab ju ka vedama inimesi kiiresti kohale ja tarbekorral haavatuid ja kannatajaid toimetama õnnetuspaigalt haigemajja, autol peavad aga siiski leiduma kõik need päästeabinõud, mis hädavajalikud ja milleleta õnnetuskohale sõitmine kaotab oma tähtsuse. Nagu juba eelpool tähendatud, on praegu juba autosid olemas, mis vastavad kõikidele ülesseatud nõuetele, neid võiks lugeda täielikult ideaalseteks, kui nad ei oleks veidi kallid ja siiski veel natuke komplitseeritud. Tõsiasi aga on igatahes see, et uute tuletõrjeautode konstruktsiooni ei saa enam kuidagi võrrelda autodega, mis olid tarvitusel veel aastat kümme ja isegi veel vähem tagasi.

Nagu tähendatud, on sarnaste autode muretsemisega ühenduses olevad kulud praegu vähemalt veel suured, ja isegi nii suured, et väiksemad ja vaesemad asutused ja eriti omavalitsusasutused ei jõua neid endale soetada. Välismaail, kus need autod mängivad suurt osa, ei suuda mõnikord suuremad omavalitsusüksused muretseda tuletõrjeautosid, kuigi nende jär-

gi tuntakse tõsist tarvidust ja kuigi nende muretsemist ikka enam ja enam nõutakse nii ajakirjanduses kui ka voli-kogude koosolekul. Mitmes linnas ja suuremas alevis on jõutud (näiteks Sak-samaal) nii kaugele, et on ostetud üks auto, suurema arvu muretsemiseks ei leidu raha kõige parema tahtmise juu-res. Sellest aga järgneb, et autod peav-
vad veelgi täielikumad olema, sest üksus-
ses, kus ainult üks auto, peab viimane
täitma kõik ülesanded, mis vähegi või-
dakse peale panna tuletõrjele. Kõik apa-
raadid, päästeabinõud ja peale selle veel
tarvilik inimeste arv peab mahtuma sel-
lesse autosse. Et sarnasest autost on
suur kasu, nähtub kõigepealt sellest, üks
moodne auto teeb sedasama tööd —
sealjuures hoopis kiiremalt — kui vanu
kuus, seitse ja rohkem käsipritsi, mis
veeti hobustega kohale.

Kõigele sellele tuleb lisaks veel üks
nähtus, millest algul oli möödaminnes
jutt. Meieaja linnad, eriti kaubanduse ja
tööstuse keskkohad, kasvavad hiilga kii-
rusega. Sellest järgneb, et kõiksuguste
päästeabinõude arvu tuleb alata suu-
rendada, et tuleb suurendada ka vasta-
vate ametasutuste ja organisatsioonide
ametnikkude ja teenijate arvu. Kuid igal
sarnasel suurendamisel on piir, millest
üle minna ei saa. Rahaliselt ei ole või-
malik lõpmatuseni suurendada koossei-
se, sealjuures on suurendamistele tõm-
matud ka loomulik piir, millest üle minnes
ei saa enam mingit kasu asjale. mille
pärast võeti ette suurendusi. Niisugu-
sest olukorrast aitab üle ainult kiiresti
liikuv sõiduabinõu. Sõiduk, mille abil

võib lühikese aja jooksul liikuda ühest
kohast teise, hoiab kokku inimeste arvu
ja toob suurt kasu. Muidugi mõista tuleb
linnade suurenemisega suurendada ka
mootorsõidukite arvu, seda enam, et ela-
nikkude juurekasvuga suureneb alata
ka õnnetute juhtumuste arv.

Lääne-Euroopas nõutakse juba kate-
goriliselt, et ka üksikud vallad endale
soetaksid päästeautod, või et vähemalt
politseil suuremates valdades oleks ka-
sutada mootorrattad. Sealjuures peab
meeles pidama, et — eriti Kesk-Euroo-
pas — asuvad vallad nii-kui-nii võrdle-
misi lähedal üksteisest. Juhitakse tä-
helepanu sellele, et mitmel korral on
tulnud ette juhtumusi, kus eraautodega
juhtub maanteil õnnetusi, inimesed saa-
vad haavata jne. — abi aga ruttu ei saa,
kui pole juhuslikult kättesaadav mõni
eraauto. Kui sarnaseid nõudmisi üles
seatakse seal, kus vallad ja valdade kesk-
kohad ainult paar kilomeetrit üksteisest
eemal, mis siis veel rääkida kohtadel,
kus elumajad maal üksteisest väga
kaugel!

Mootorsõidukid täidavad juba praegu
tähtsaid ülesandeid päästetöös, selles
mõttes seisab neil aga veel hoopis suu-
rem tulevik ees. Nõue on lõppude lõ-
puks see, et iga inimese elu ja varan-
dus, olgu see mis tahtes hädaohus, saaks
võimalikult täielikult ja hästi kaitstud.
Suur osa sellest tööst ja sellest üles-
andest langeb politsei õlgadele, mistõttu
ka politsei on esimeses järjekorras hu-
vitatud sellest küsimusest. A.

Ühe rajooni konstaabli seiklusi korteri otsimisel.

Kuivõrd äärmiselt viletsad on meie
maarajooni konstaablite korteriolud ja
missugustes rasketes tingimustes peavad
nad maal tegutsema, selleks toovad all-
järgnevad read ühest hiljutisest juhtumu-
sest kujuka pildi.

X. valla teenistusest lahkunud kons-
taabli asemele määrati uus konstaabel.
Viimane ilmus kohale ja võttis kaunis suu-
re rajooni asjaajamise ja suure kogu iga-
suguseid täitmata pabereid üle. Nüüd aga
tööle asudes, kerkis kohe kohutava kuju-
na uue konstaabli ette küsimus: kust leida
endale ajutistki oomaja ja kust leida kor-

terit endale ja oma perekonnale?! Et poli-
itseil korterit ei ole, ja endine konstaabel
tema poolt üüritud korteris elab, kus ruu-
mi jätkub ainult tema perekonnale, siis ei
olnud võimalik siia peatuma jääda ja tuli
otsekohe asuda oomaja ja korteri otsimi-
sele. Konstaabel võttis ühte kätte port-
felli rajooni asjaajamise ja täitmata pabe-
ritega ja teise — summadani vähemate
hädatarviliste esemetega ning algas reisu
tundmatuil radadel, et otsida peavarju ja
ühtlasi täita ka oma ametikohuseid. Tüdi-
mus ja väsimus tikkusid kontidesse, kuna
liikuda tuli jalgsi läbi põhjatu pori ja vih-

ma. Päevad möödusid päeva järele ja ainukesed truud sõbrad olid külm tuul, vihm ja lumi. Mõnes kohas anti öömaja lahkelt, kuid mõnes kohas tehti seda ka nii külmalt ja ainult nagu viisakuse pärast.

Nii astus ta ühel novembrikuu viimasel päeval, kui terve päev vihma oli sadanud ning külm tuul puhunud ja konstaablil enam hamba allgi ei olnud kuiva kohta, ühte suurte tallu ja palus öömaja. Talle anti ka lahkesti üks tühi tuba ööbimiseks kasutada. Konstaablil oli hea meel, et nüüd saab jälle kord soojas toas puhata, kuid see rõõm oli üürrike. Juba õhtul magama heites tundus, et tuba oli külmavõitu. Öösel läks aga asi veel täbaramaks. Hambad lõgisesid ja vägisi tikkus külm ka voodisse konstaablile kallale ega annud temale öörahu, olgugi, et peale vooditeki sai peale kistud palitu ja mõned talumeeste kasukad. Selgus, et tuba oli kauemat aega kütmata. Hommikul küsis lahke perenaine: „kuidas magasite,“ mille peale konstaabel naeratades vastas, et „tänan, päris kenasti, kuid ainult külm oli.“

Nii reisis ta päevade viisi ja kolas kõik talud ning elamud läbi, aga korterit ei leidnud. Mõnes kohas anti mõista, et ruumi oleks, aga konstaablilt ei taheta üld-

se majja, sest siis liukuvat mitmesuguseid isikuid tema juures, kes ka talus üht kui teist tähele võivad panna, kuna mõnes kohas jälle leidis ruumi ainult poissmehest-konstaablile ja perekonnaga inimest üldse ei tahetud. Ühes mõisas seletati lahkelt, et tehke väike remont, mis läheb ainult 150—200 krooni maksma, siis saate korteri, mille eest tuleks ainult 5 krooni kuus üüri maksta. Ka sellest pidi konstaabel loobuma, sest kust võtta remondi raha?

Viimaks oma rännakul jõudis ta rajooni kõige kaugemasse ja kõrvalisemasse nurka, ja siin halastas keegi riigimõisa valitseja tema peale ja andis kahetoalise korteri. Kahjuks on aga selle korteri asukoht konstaabli kui ka kodanikkude suhtes õnnetumaid, sest ta asub rajooni ühel äärel kõrvalises kohas, kusjuures rajoon ise on pikk ja kitsas.

Seesuguses olukorras ei ole ainult see konstaabel, vaid sarnased kaaskannatajad on enamjagu kõik meie maa rajoonikonstaablid. Korteriolud on äärmiselt viletsad ja muutuvad iga päevaga ikka täbaramaks kui parandust ei tule. Viimane aeg on käes korteri asja liikuma panna, sest võimalusi selleks on, millest kirjutatud, ja mida siin korrata oleks asjata.

X.

Õnnetustest hoidumine.

H. Tann, politseikooli abikomissar.

Liikumise suurenemine, iseäranis jõuvankrite arvuline kasv, aitavad kaasa selleks, et õnnetuste arv näitab suuremates linnades alalist tõusu. Sellest järgneb, et asutused, iseäranis politsei, peavad võtma kõik abinõud tarvitusele õnnetuste ärahoidmiseks. Muu hulgas olgu tähendatud, et linnavalitsusteit väljaantud sundmäärused ei rahulda liikumist. Neis määrusis on palju puudusi. Liikumiste määruste väljaandmine peaks olema terves ulatuses politsei käes, kes liigub alati tegelikus elus.

Kui suurt tähelepanu pöördakse teaduslikule uurimisele õnnetuste ärahoidmiseks maades, kus suur jõuvankrite liikumine, näitab meile New-Yorgi politsei juures ellu kutsutud avaliku julgeoleku asutis, mille peaülesandeks on tänavõnnetuste põhjuste selgitamine ja abinõude leidmine paremaks inimelu kaitsmiseks tänavail. Suurem osa politseinikest, kes

seotud tänava liikumise korraldustega teenistuslikult, on läkitatud selle asutise juure. Huvitav on märkida, et saadud aruannete põhjal New-Yorgi politsei kõneleb järgmist: tänavate õnnetute juhtumite selgitamisel tehakse alati suuri vigu, nimelt vahetatakse õnnetute juhtumite põhjus nende juhtumite liikidega. Äkiline lahkumine kõnniteelt sõiduteele, mängimine tänavail ja teil, valesuunas mahaastumine sõidukitest jne. on tegevusi, millele järgneb mitmet liiki õnnetusi. Neid ei tohi vahetada õnnetute juhtumite põhjustega. Põhjuseks tuleb lugeda liukuvat jõudu, millest järgnevad õnnetuste liigid. Õnnetute juhtumite täpne uurimine põhjustab ütelda, et suurem arv õnnetute juhtumite põhjuseks on tähelepanematus ja hooletus. Selle ärahoidmiseks on vaja, et inimese vaimurelvad astuksid välja, seni kuni õnnetute juhtumite julgeolek on kindlustatud. Mõjuvamaid relvi mõtte-

puuduse kõrvaldamiseks on rahva kasvatamine mõtlemiseks. On jõutud sellele sihile, on kergem kasvatada rahvast ettevaatusele.

Õnnetud juhtumid jagunevad oma liiki-
delt järgmiselt: 1. valesammumine üle
täna, iseäranis maja blokkide kohal;
2. ülesammumine tänavast ristteedel;
3. sõidukite kokkupõrkamised; 4. kõnni-
teelt kõrvaleastumine; 5. mängimine tä-
navail; 6. sammumine üle täna pöik-
jões; 7. jalgrataste läbi; 8. sõidukitest
mahajooksmine; 9. peale- ja mahaastu-
misel sõidukitest; 10. sõidukitest maha-
aetud seinte ja postide läbi; 11. sõidu-
kite valejuhtimised; 12. tõukeratas tä-
naval; 13. sõidukite ümberpöörämised;
14. töötamine tänavail; 15. trammidele
pealehüppamine seespoolt. Sarnane gru-

peerimine võimaldas julgeolekuasutusel
teha kindlaks, et pool õnnetute juhtu-
mite arvust langeb grupile jalakäija tä-
naval (sõiduteel). Seetõttu pööras julge-
oleku asutus kõige suuremat tähelepanu
jalakäijate elu kindlustamisele.

Et Tallinnas kasvab alatasa liikumine,
on möödapääsematu vajadus võtta mi-
dagi ette kodaniku elu kindlustamiseks.
Ratsionaalsemaid abinõusid õnnetuste
ärahoitmiseks on kasvatada inimesi lii-
kumisele. Selleks peaksime tegema algust
koolides. Viis minutit enne kooli lõppu
on küllalt selleks, et tuletada koolilaste
meele liikumise hädaohtu. Asja al-
gatajaks peaks olema politsei käsikäes
koolivalitsusega. Siin politsei ei tohi sal-
lida ükskõiksust.

Kehakasvatusest Tallinna-Harju prefektuuris.

Tallinna politsei spordiringil on kavat-
sus lähemal ajal korraldada spordiinst-
ruktor E. Klumbergi juhatusel Tallinna-
Harju prefektuuri ametnikele järgmisi
spordiharjutusi ja kursusi: 1) harjutusi
võimlemises noorematele ja vanematele
politseiametnikele üldise füüsilise tublidu-
se tõstmiseks; 2) kursusi poksis, maadlu-
ses ja tõstmises, mis oleks ühtlasi etteval-
mistuseks eeloleval talvel peetavaile po-
litsei esivõistlustele raskejõustikus ja
3) harjutusi ja kursusi käsipallimänges.

Selleks saadeti prefekti poolt ringkiri
ning seati kokku soovijate nimekirjad,
milles olid järgmised andmed: 1) osavõt-
ja nimi ja ametinimetus; 2) vanus; 3) on
varem sportinud ja millal? 4) missugus-
test kehakasvatuse aladest soovib võtta
osa? Üles anda võisid end mõlemast soost
politseiametnikud. Naisametnikel on eri-

grupp. Kavatsusel on korraldada ka eri-
grupe võimlemises vanematele (üle 35 a.
v.) politseiametnikele. Ringkirja lõpus
pidas prefekt soovitavaks, et ka prefek-
tuuri ametkonna juhtivamad jõud võtak-
sid osa harjutustest ja et üldine osavõtjate
arv oleks võimalikult suurem.

Uudsusena võib märkida mitte üksnes
ametkonna liigitus gruppidesse, vaid ka
rõhupanu vanadusele. Oli ju seni eemal
kehalisest kasvatusest vanem koosseis,
kuid nüüd on ka neile võimalus antud osa-
võtte juhtimisel end kehaliselt sitke-
maks teha. Sellele eeskujule peaksid järg-
nema ka teised politsei spordiorganisatsi-
oonid. Üle riigi olgu politsei kohapealseil
juhel pühamaks kohuseks kanda hoolt
iseenda ja alluvate ametnikkude füüsilise
kasvatuse eest, olles juhina ise eeskujuks.

X.

Rothschildide surmaloterii.

Teadupärast on käimas hulk kuulu-
jutte ja anekdoote n. nim. maailma rikkai-
mate inimeste kohta. Huvitav on see-
juures tähele panna, et sarnased välja-
mõeldused võtavad endale aineks peaaegu
alati rikkaste inimeste nooruspõlve. See
on müdugi arusaadav: inimesi huvitab
miljonäride ja miljardäride eluloos kõige-
pealt see, kuidas said need isikud jõu-
kaks, missuguseid teid nad käisid, missu-

guste abinõude abil kuhjasid nad oma va-
randuse kokku? Rahva fantaasia ehk õi-
gemini nende inimeste fantaasia, kes ka
tahaksid tingimata saada määratu rikk-
kaks, ei keerle lõpuks teatud inimeste,
vaid teatud varanduste ümber.

Niisuguste kuulujuttude keskpunktiks
on eriti saanud Rothschildide perekond,
kõigepealt vist seetõttu, et see perekond
on suur ja et ta kuulub vanade jõukate

perekondade hulka. Galiitsia, Ukraina ja Poola talupojad on välja mõelnud terve seeria legende, mis kõik keerlevad Rothschildide ümber. Seitsmekümne aasta eest ei tunnud põllupidajad veel kooperatiive, ei olnud veel valdades raamatukogusid ega lugemistube. Galiitsia, Ukraina ja Poola talupojad saatsid küll omi saadikuid vanasse Austria parlamenti, kuid valimine ja saatmine oli väga raske: paljud kandidaadid ei osanud lugeda ega kirjutada. Ja vanad, end Austria-Ungari riigi tege- lased teavad veel praegugi jutustada, et nendele rahvasaadikutele tuli kõigepealt selgeks teha, et pliatsid ja paber parla- mendis pole selleks laudadele pandud, et saadikud neid kaasa võtaksid.

Põllupidajate elu vanas Ida-Austrias põlnud sugugi roosiline. Ja igapäevane töö ja mure ei annud neile mahti mõtelda kooperatiivide asutamisele ja lugemistuba- de ellukutsumisele. Nende arvates rip- pus kõik ära keiser Franz-Josefist, mis- tõttu nad suuremat poliitikat ei ajanud: terve poliitika ajamine seisis ainult selles, et igal aastal üks põllupidajatest koman- deeriti Viini keisri juure, et viimasele meele tuletada Galiitsia, Ukraina ja Poo- la talupoegade olemasolu. Keisri kõrval mängis aga suurt osa põllupidajate fan- taasias parun Rothschild. Keisril olid ametnikud, kohtunikud, keiser kuulutas välja seadusi, keisri pilt oli trükitud igale postmargile. Peale selle oli keiser veel sõjaväelane ja kandis uhket mundrit. Rothschildi kohta oli ainult nii palju tea- da, et tema on rikkaim mees maailmas. Tähen- dab, keisri kõrval oli veel mingisugune teine võim, kes teatud määral tuge- vam ja suurem oli kui keiser, sest ega muidu poleks Rothschild olnud kõige rikkaim mees. Ja loomulikult hakkas harimata põllupidaja fantaasia keerlema selle inimese ümber, kel oli mõnes asjas enam võimu kui keisril ja kuningal Franz- Josefil. Mida, võib olla, isa mõtles välja purjus peaga, seda võttis poeg juba tõsi- asjana ja kõneles sellest kui tõsiasjast.

Viini riigiarhiivis leiti mõne aja eest huvitav dokument, mis ühelt poolt näitab, kuidas tekkisid omal ajal kõiksugused kuulujutud ja teiselt poolt — kuidas mõni kel- m sarnaseid jutte püüdis kasutada oma tasku täitmiseks. Dokument on kirjutatud poola keeles ja sisaldab kellegi Merki et- tekande 19. sept. 1865. a. Austria poliit- seinistrile, krahv Belcredile. Kokku- võetult on ettekande sisu järgmine:

„Teie ekstsellents! Nagu teatab Krä- kovi kreisiüleml suusõnaliselt, on pealik von Vieliczka tunaeile teada saanud, et maarahva seas levitatakse kuulujutte laia- li, mis käivad pangaomaniku parun Roth- schildi kohta. Nimelt olevat parun Roth- schild Viinis surma mõistetud ja tema tahtvat oma elu päästmiseks 26. skp. Vii- nis toime panna loterii. Parun Rothschild kavatsevat Galiitsia talupoegi paluda lote- riist osa võtma ilmuda; seejuures pidavat iga talupoeg, kes on nõus loteriist osa võtma, andma kirjaliku nõusoleku selleks, et juhtumisel, kui tema peale langeb „sur- manumber“, tema on nõus ennast surma- ta laskma parun Rothschildi asemel. Pa- run Rothschild olevat Galiitsiasse saatnud salajaselt oma agente, kes seda loterijas- ja ajavat ja kes pakkuvat selle inimese pere- konnale, kelle peale langeb surmanumber, ühekordse maksuna 40.000 Austria kuldnat (vana Austria raha, umbes 40.000 meie krooni). Politseil on senini korda läinud kinni võtta kahte talupidajat, kes juba olid annud tarvilisi allkirju ja kes kavatsesid sõita Viini, et seal võtta osa tähendatud surmaloteriist. On ka juba selgitatud, et allkirjade võtjaks osutub keegi Vroginski, kelle suhtes on uurimine käimas; samuti on segatud loosse keegi kirjakandja, ka tema tegevuse ja asjast osavõtmise kohta on juurdlus käimas. Mina seadsin valve sisse vaksalis, et selgusele jõuda, kas, võib olla, veel mõni talupoeg on langenud nende kuulujuttude ohvriks. Üldse on võetud salajase valve alla kõik Viini rei- sivad talupojad. Kui mina asja kohta saan lähemaid ja täiendavaid andmeid, kannan sellest otsekohe ette Teie ekstsellentsile“ jne.

Lisana sellele ettekandele leidis arhiiv- vis järgmine „deklaratsioon“: „Mina, Ludvig Zyla Fatkovicest, Vieliczka kreis- ist, annan oma allkirja selles, et viibin järgmise kuu 26. päeval Viinis surmalote- ri numbrite loosimisel ja võtan ise loosi- misest osa. Juhtumisel, kui minu peale langeb loos, siis olen nõus ennast surma- ta laskma parun Rothschildi asemel.“ Juure on lisatud allkiri ja asukoht ning kuupäev.

Terve asja mõte ja käik on muidugi selge. Keegi ettevõtlik ja leidlik kel- m mõtles välja terve parun Rothschildi sur- mamise loo, et siis kergeusklike põllu- meeste seas teha äri deklaratsioonide kir- jutamisega. Mis sest, et talumees peale kulude „deklaratsiooni“ kirjutamise eest

veel pidi kandma kulusid asjata reisu eest Viini, ülespidamise eest selles kallis linnas jne.! Peaasi — kirjutajal oli oma koik taskus!

Edaspidisel loo juurdlemisel ja uurimisel selguski, et jutt Rothschildi surmamiisest ja imelikust surmaloteriist oli välja mõeldud kellegi Sigmund Uranski poolt. Mees oli oma elus pidanud mitu ametit, kuid liigjoomise tagajärjel tuli tal ikka jälle teenistusest lahkuda. Viimaks sai tema mingisuguse kirjutaja koha, kuid ka seal ei püsinud ta kaua: alkohol kihutas mehe uuesti kohalt ja leiva teenimiselt. Siis tuli temal kord purjus peaga algupärane mõte: talurahvas tunneb nimepidi hästi pangaomanikku Viinis parun Rothschildi, usub, et see on väga suur võimumees ja seda teadmist ja seda usku tuleb kasutada. Nii tekkiski surmaloterii mõte. Kirjutaja huvi selles asjas seisis muidugi „deklaratsioonide“ kirjutamises, sest ka

sellele teadmisele oli terve mõte rajatud, et Galiitsia talupojad ei osanud kirjutada ja et neil tuli seetõttu tahtes-tahtmata pöörata „targa“ kirjutaja poole. Mees võeti vahi alla ja mõisteti lõpuks mõneks ajaks kinni pettuse eest.

Võib olla kõige huvitavam aga selle loo juures on veel see, et praegu, s. o. peaaegu 70 aasta järgi, kus talumehed juba enam-vähem kõik oskavad lugeda, kus nemad teavad, mis sünnib „suures maailmas“, veel pole kadunud usk eel-poolkirjeldatud loosse. Vieliczka kreisis kõneldakse tänapäevgi ühest jõukast perekonnast, kes olevat aluse pannud oma rikkusele sellega, et üks perekonna liikmetest omal ajal, vaatamata politsei keelule ja politsei valvele, sõitis Viini Rothschildi surmaloterii päevaks ja tõmbas surmanumbri — teda olevat siis ka üles poodud suure pangamehe asemel. R.

10 aastat Eesti politsei teenistuses.

16. detsembril 1928. a. mälestas Pangodi rajooni -konstaabel August Peterson oma kümneaastast politseiteenistust Elva politseijaoskonnas.

A. Peterson sündis 1879. a. Saare valas. Teenis vene sõjaväes ja Tartu maakonna politseis 1905. a. kuni 1917. a. (Mustvees, Nuustakul ja Elvas). 16. detsembril 1918. a. määrati Elva alevi vanem-miltsionäärriks, kust pärast kaheaastast teenistust oma palvel paigutati ümber Pangodi valla politsei rajooniülemaks, millisel kohal seisab konstaablina teenistuses vahetpidamata kuni tänaseni.

Tähtsa päeva puhul austas Elva jaoskond oma lugupeetud kaasteenijat, soovides temale õnne, raugematu jõudu ja edu tuleviku tööks. Olgu siin kohal tähendatud, et konstaabel Peterson kogu oma teenistuse aja kestel ei ole kordagi karistatud ja on rahva poolt heas lugupidamises. Vaatamata tema vanadusele ei ole tema Eesti politsei teenistuse kestel ühtki päeva haige ega kordagi ametipuhkusel olnud.

Ametlik osa.

Käskkirjaga 17. detsembrist s. a. nr. 105 siseministeeriumile

on kinnitatud kriminaalassistent Karl Pertmann 2. järgu kriminaal vanemaks assistendiks, arvates 1. detsembrist s. a.

Politsei peavalitsuses on registreeritud:

1) Ajakiri „Jaan Kägu“, hakkab ilmutama Tallinnas üks kord nädalas, väljaandja ja vastutav toimetaja — Oskar Matsi p. Roose.

„Jaan Kägu“ trükitakse Tallinnas, B. Beilinsoni trükikojas.

2) Ajaleht „Maa — Pärnu väljaanne“, hakkab ilmuma Pärnus, kolm korda nädalas, väljaandja — August Ehrmann, vastutav toimetaja — Johan Jaanson.

„Maa — Pärnu väljaanne“ trükitakse Pärnus, Georg Madissoni trükikojas.

3) Ajakiri „Tuuslar“, hakkab ilmuma Tallinnas, kaks korda kuus, väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Ado p. Ratas-sepp.

Ajakiri „Tuuslar“ trükitakse Tallinnas, J. Zimmermani trükikojas.

4) Ajakiri „Voog“, hakkab ilmuma Tallinnas, tarvidust mööda, väljaandja ja vastutav toimetaja — Hilda Laur.

„Voog“ trükitakse Tallinnas, Estotrüki trükikojas.

5) Venekeelne ajakiri «Всходы», hakkab ilmuma Narvas, üks kord kuus, väljaandja — spordi-haridusselts „Svjatogor“, vastutav toimetaja — Vladimir Bucholtz.

Ajakiri «Всходы» trükitakse Narvas, M. Minise trükikojas.

Vabariigi valitsuse otsusega 14. detsembrist 1928. a. on lubatud

Eesti muuseumi ühingule, muuseumi ülalpidamiseks, rahalist loteriid 100.000 kr. väärtuses toime panna 24. juunil 1929. a., kui piletid selleks tähtajaks müüdnud, või 1. septembril 1929. a.

Müügile tulevate piletite arv on 100.000 à 1 kr., pool piletit — 50 s. Võite on: 1 võit — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 2 — à 1000 kr., 3 — à 500 kr., 3 — à 250 kr., 5 — à 100 kr., 9 — à 50 kr., 12 — à 30 kr., 40 — à 10 kr., 104 — à 5 kr., 200 — à 2 kr. ja 620 — à 1 kr., kogusummas 1000 võitu 20.000 kr. väärtuses.

Luba politsei peavalitsuse poolt välja antud 19. dets. 1928. a. nr. 1118-a all.

Politseidirektori määrustega on tühistatud:

Kuressaares, Lossi tän. nr. 11 elutseva Jüri Tomingase ja Petseri vallas, Rogosino külas elutseva Vladimir Feodori p. Seljugini laskeriista hoidmise ja kandmise load ja Tapal, Nigoli puiesteel nr. 8 elutseva Jaan Kristjani p. Eiseni laskeriistaluba jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas.

Välismaail.

Salaviinamüüja eluksajaks vangi.

Ameerika Ühisriikide Michigani osariigis maksab praegu seadus, mille järgi kõik raskemate kuritegude kordasaatjad, kes kohtu poolt neljandat korda karistatud mõne raske kuriteo toimepanemise eest, mõistetakse eluksajaks vangi. Samas osariigis aga maksab ka veel teine seadus, mille alusel kõik keeluseaduse vastu eksimised loetakse raskete kuritegude liiki. Hiljuti sündis niisugune lugu, et keegi salaviinamüüja sattus neljandat korda kohtu alla ja jällegi salaviinamüümise pärast. Kohus mõistis mehe süüdi ja maksva korra järgi tuleb süüdlasel minna vangimajja eluksajaks keelatud alkoholi müümise tagajärjel.

Informatsioonibüroo Shveitsi piiril.

Shveitsi on üle maailma tuntud oma vastutulelikkuse poolest reisijatele ja turistidele. Seda heatahtlikkust kultiveeritakse ja süvendatakse muidugi puht-ärilisel otstarbel. Shveitsi on põline turistide maa, tema rahvamajandus baseerub seal

õieti välismaalaste juurevoolul, nende reisimisel Shveitsi. Pole siis ka ime, et Shveitsi teeb kõik, mis vähegi võimalik, et võorastel tunduks seal mugavana: selles mõttes töötavad agaralt käsi-käes riik ja eraisikud ning — ettevõtted. Mõne aja eest seadis, näiteks, Shveitsi Touring-Club sisse erilisi informatsioonibüroosid, mis asuvad piiripunktidel, nii et sissesõitvatel välismaalastel on võimalik otsekohe peale passi ja teiste sarnaste formaliteetide lahendamise saada tarvilisi teateid võorastemajade, hindade jne. kohta. Väga tähtis on, et need teadetebürood asuvad ka maanteede piiripunktides, mistõttu autol reisijatel avaneb samuti nagu raudteel reisijatelgi võimalus saada andmeid ja teateid, mis vajalised Shveitsis elamiseks ja reisimiseks.

Uus teede sillutamise viis.

Ühisriikides tehakse juba kauemat aega kõiksuguseid katseid maanteede parandamiseks, nii et parandamine annaks tagajärgi kauemaks ajaks. Autode arv

Ühisriikides kasvab iga päevaga ja on arusaadav, et maanteed kõigepealt selle nähtuse all kannatavad. On tehtud väga mitmesuguseid katseid ja on kulutatud õige suuri summasid selleks, et leida mingisugune segu, mis paneks kauemat aega vastu. Viimased katsed tehti New-Yorgis: kaeti maantee kõigepealt tsemendiga ja veel niiskele tsemendile pandi puuvilla sekka, siis rulliti raske rulliga tee. Loodetakse, et uus viis osutub kasutoovaks, olgugi, et ta odav ei ole. Uue viisi headus seisvat peale muu veel selles, et ta andvat väga siledaid teid.

Kui seadus ununeb.

Mõne nädala eest ilmus kuhugile paremasse Londoni restoraani keegi hästi riidetatud vanapoolne härra, käes tükk toorest liha. Mees läks restoraani kööki ja palus vanemat kokka endale anda suurem pann ja ühtlasi veidi ruumi pliidil. Tundmatu seletas veel, et rasva praadimiseks temal vaja ei ole, selle olevat tema ise kaasa toonud. On arusaadav, et keegi teenijatest ei saanud aru, mis on õieti lahti ja kas on tegemist normaalse inimese või hullumeelsega. Hakati seletama ja vaidlema ja lõpuks toodi kööki restoraani asjaajaja-direktor. Viimane kuulas ära imeliku võõra soovi ja seletas siis, et võõral on kaks võimalust: kas praadida oma tükk liha kodus või tellida valmispraetud liha restoraanis. Tundmatu ei olnud sellega päri ja nõudis lõpuks väga kindlalt, et temale antaks pann ja koht pliidi ääres. Ei aidanud enam muu nõu ja saadeti politsei järgi. Mees, keda nüüd arvati kindlasti hullumeelseks, toimetati lõpuks vägi-valdselt köögist ja restoraanist välja. Kuid ta ilmus umbes poole tunni pärast uuesti, seekord aga juba kahe politseiniiku ja ühe tuntud advokaadi saatel. Viimane palus enda juure asjaajaja-direktori ja luges sellele ette praegu maksva inglise seaduse, mille järgi igal inglise kodanikul on õigus iga restoraani köögis tasuta endale liha praadida ja üldse sarnaseid kööke tasuta kasutada; ainsaks tingimuseks on, et kodanik kõik ained ise kaasa toob. Muidugi olid kõik väga ja väga imestunud, sest niisuguse seaduse olemasolust polnud kellelgi aimu. See aga pole ime. See, nagu tähendatud, praegu veel maksev seadus on päritud 1473. aastast, on seega üle 450 aasta vana — ja selle aja jooksul on elu tingimused ikkagi veidi muutunud. Terve eelpoolkirjeldatud de-

monstratsiooni eesmärgiks oli juhtida kord avalikkuse ja ka valitsuse tähelepanu omapärasel ja silmatorkaval viisil sellele, et ajast ja arust mahajäänud seadusi tuleb ka kord vormiliselt maksvusetuks tunnistada, sest muudu võib juhtuda segadusi. Selle eesmärgi saavutas vana originaalne härra vist küll eeskujulikult.

Pealinn, kus julgeolek kindlustatud.

Kui võtta kätte meieaja „tsiviliseeritud“ pealinnade ajalehti, siis võime iga-päev lugeda tapmistest, röövimistest, rüsumistest jne., mis pealinnades toime pandud. Näib, nagu oleks elamine suurlinnas, eriti suures pealinnas, hädadohtlikum kui kusagil mujal. Ja peab ütleva, neid teateid loeme nii palju, nii sageli ja niisugusel kujul, et nad meile enam eriliselt ei mõju. Mingisugune tapmine Berliinis, New-Yorgis või Pariisis — olgu ta nii sensatsiooniline kui tahtes — meile enam sensatsioonina ei mõju, meie oleme sarnaste sündmustega juba harjunud. Ja imena kõlab, kui meie kuuleme ja loeme, et Stockholmis 1927. a. pandi toime ainult kaks tapmist, kusjuures üks mõrtsukatöö veel langeb ühe hullumeelse arvele, keda ei saa lugeda vastutavaks oma teo eest. Ka teiste kuritegude statistika näitab pilti, mis kooskõlas tapmistega väga vähese arvuga ja seda ilusat linna teeb veelgi sümpaatlikumaks. Nii varastati sama aasta jooksul Stockholmis asju ja raha kõigest 1½ miljoni krooni väärtuses, kusjuures läks korda 75% sellest üldsummast toimetada tagasi kahjukkannatanuile. Röövimisi pandi toime ainult neljal korral, mis näitab, et Stockholm tuleb tõesti lugeda julgeks linnaks.

Kurjategijate saar.

Mississippi jõel, Tennessee osariigi piiril, on terve rida väikesi saarekesi, mis on heaks peidupaigaks kurjategijatele, eriti aga salaviinamüüjatele. Ühel saarel sai politsei hiljuti suure kurjategijate organisatsiooni jälile, mis seisis kahe venna — Sam ja Alex Fraley — juhatuse all. Kurjategijate abilisteks olid neegrid, keda leidis saarekesel 400 ümber. Neegrid — nii naised kui mehed — olid täitsa kurjategijate võimu all, olid nende orjadeks sõna tõsisem mõttes ja pidid neile aitama alkoholi valmistamise ja müümise juures. Reshiim saarel oli kõige valjum: orjadele anti süüa ainult nii palju, kui vaja hinge sees hoidmiseks; riidet neile üldse ei an-

tud, nii et nad olid sunnitud alasti ümber käima ja tööd tegema. Iga väiksema kui eksituse eest karistati neegreid kõige tooremal viisil, tihti pekseti üks ja teine orjadest surnuks. Raskemate väärsummade eest oli otsekohe ette nähtud surmanuhtlus, mida üks vendadest täide saatis. Kurjategijad olid saarele ehitanud suure viinavabriku, kus iga aasta 45.000 liitri ümber whiskyt valmistati, muidugi kuulus see whisky halvemate sortide hulka, mida kunagi Ühisriikides müüdüd ja joodud. Politsei tabas kurjategijaid, kui nad parajasti olid ametis suurema hulga alkoholi müümisega. Arusaadavalt vabastati otsekohe poolnäljased neegrid ning vennad võeti vahi alla. Kurjategijaid süüdistatakse tapmises, vägistamises, piinamises, orjadega kauplemises ja salaviinamüümis. Arvatakse, et nad ei pääse surmanuhtlusest.

Preisi politseimääruste muutmine.

Preisi siseministeriumis ollakse praegu kibedasti ametis maksvate politseimääruste läbivaatamisega ja terve selle küsimuse reformeerimisega. Üksikute maakondade ülemad, ülempresidendid ja valitsuspresidendid on juba omalt poolt oma maakondades maksvad määrused läbi vaadanud ja need edasi toimetanud siseministeriumi. Ühtlasi on hakatud läbi vaatama ka neid määrusi, mis on pandud maksma kohalikkude politseipresidentide poolt. Arvatakse, et terve selle kontrollimise töö tagajärg on kõigepealt see, et umbes 50 kuni 60 protsenti maksvatest politseimäärustest tühistatakse. Seisukord on Preisimaal selles mõttes täitsa ebanormaalne. Umbkaudselt arvatult maksab praegu Preis 250.000 politseimäärust. Praegu on seal 11.500 kohaliku politseiasutust, kellel on õigus ühel või teisel kujul ja määral anda välja politseimäärusi. Edasi on õigustatud politseimäärusi välja andma 400 maanõunikku, 34 valitsuspresidenti, ülempresidendid ja lõpuks muidugi ministrid. Maksva korra järgi võib politseimäärusi teatavate alade kohta välja anda seejuures ainult kohalik politsei (näiteks: turul kauplemise kohta, ekspresse kohta, sõiduvõimeeste kohta jne.). Siis on veel rida küsimusi, mis praktilistel kaalutlemistel antakse harilikult ikka kohaliku politsei lahendada; siia kuulub liikumise reguleerimine tänavatel ja platsidel, välispolitsei küsimused jne. Sarnaste kohalikkude politseimääruste

arv ulatub 40.000-ni. Et peaaegu igalpool endiste sõiduvõimeeste asemele on astunud autod, siis on osutunud tarvilikuks maksma panna hulk uusi määrusi, millega on osalt muudetud vana kord ja endised määrused. Niisuguste politseimääruste arv kõigub 100.000 ümber, kusjuures aga ka juba hulk uuema aja määrusi on vana-
nenud ja osaliselt või isegi täielikult muudetud. Kõigele sellele tulevad lisaks veel need määrused, mis käivad mitmesuguste teiste, eelpool nimetatata alade kohta ja mille arv samuti pole tühine. Nagu sellest nähtub, seisab Preis suur töö ees politseimääruste küsimuse reguleerimise alal.

Maanteede asjandus Norras.

Kõik Norra avalikud teed kuuluvad riikliku teededireksiooni järelevalve alla, arvatud välja ainult linnade tänavad. See direksioon moodustab enesest avalikkude tööde ministeriumi osa. Avalikkude teede kõrval leidub Norras ka hulk erateid, millede kasutamise eest tuleb maksta eriline kasutamise maks. Linnade tänavad alluvad järelevalve mõttes vastavale linna tänavehituse osakonnale. Igas provintsis on üks riiklik teedehituste osakond. Avalikud teed jagunevad kahte gruppi: 1. peateed, millede kogupikkus on 15.000 km. ümber ja 2. kõrvalteed, millede pikkus on umbes 22.000 km. Kõrvalteid ehitatakse osalt provintside poolt, kusjuures riik annab ehitamiseks teatava toetuse, osalt aga ka vallavalitsuste poolt vastava maakonna, provintsi toetusel. Peateid ehitab riik, kuid provintsid aitavad omalt poolt sellele kaasa ja võtavad ehituse ja samuti ka parandamise kuludest $\frac{1}{3}$ enda kanda. Mis puutub riigi toetusse maanteede ehitamiseks, siis saab riik kulutatud raha tagasi erilise maksu näol, mis peale pandud taksoautode omanikkudele mitmesugusel kujul (kaalumaks, autokumide maks jne.). Viimaste aastate jooksul tehakse Norras palju tööd selleks, et muuta maanteid korrapärasteks autoteedeks; selleks laendatakse maanteed, sügavad kraavid maanteede kõrval täidetakse, et vähendada autoõnnetuste arvu, järsud käänakud ehitatakse võimalikult ümber jne.

Välismaade politseinikud Saksamaal.

Välisriikide politseiametnikkude tegevus Saksamaal on võetud viimasel ajal reguleerimisele, arvesse võttes asjaolu, et väga tihti sõidab võrdlemisi Saksa riiki

politseiametnikke välisriikidest, kelle täita ühed või teised ametülesanded. Üksikud Saksa osariigid on selles küsimuses kokku leppinud ja maksuma on nüüd pandud järgmine kord. Välismaade politseiametnikkudel ei ole õigust ajada ametasju Saksamaal iseseisvalt. Kui välisriikide politseiametnikud ehk välisriikide eksperdid politseiasjanduses tahavad või peavad toimetama Saksamaal uurimisi ja juurdlemisi kriminaalasjus, siis peavad vastavad välisriikide asutused, kellele alluvad vastavad ametnikud, pöörduma sellekohase palvega vastava saksa osariigi kõrgeima politseiasutuse poole või selle asutuse poole, kellele asi allub kas sisuliselt või territoriaalselt. Sellistele palvetele käsatakse alati vastu tulla, kui aga vastav riik, kelle asutus palub üht või teist asja, on nõus samadel tingimustel lubama töötada ka saksa politseinikkudel oma territooriumil. Lõpuliku loa andmine on antud selle osariigi kõrgema politseiasutuse kompetentsi, kus tahetakse töötada: uurida või juurelda. See kõrgeim asutus võib tarbekorral omalt poolt volitada temale alluvaid asutusi vastavaid lubasid välja andma, kusjuures võidakse anda kas üldvolitus või aga volitus iga üksiku juhtumise jaoks. Kui on lubatud välisriigi politseiametnikule kriminaalasja uurida saksa territooriumil, siis peab ka uurimisi toimetama juba saksa politsei ise, kelle ülesandeks on ühtlasi ka juurdluste toimetamine. Välismaade politseinikud võivad küll pealtvaatajatena ja pealtkuulajatena uurimiskäigust osa võtta, kuid otsekohene töö lasub ikkagi saksa politseinikkudel. Preismaal on antud eelpool toodud lubade

andmine Berliini politseipresiidiumi kompetentsi.

Preisi politseiohvitseride koosseisust.

Huvitavaid andmeid praeguse Preisi politseiohvitseride koosseisu kohta toob saksa politsei-ajakiri „Die Polizei“. Nende andmete järgi koosneb politseiohvitseride koosseis praeguses Preisi osariigis: 45% endistest ohvitseridest, 43% endistest kõrgematest ja alluvatest politseiametnikkudest ja kõigest 12% uutest inimestest, s. o. isikutest, kes pole kuni maailmasõja lõpuni teeninud ei saksa sõjaväes ega ka endises keisririigi politseis. Endiseid elukutselisi ohvitseri leidub politseis 29% ehk 689 inimest (1 leitnant, 70 van. leitnanti, 397 kaptenit, 180 majorit, 21 kol. leitnanti, 20 koloneli); reserv-ohvitseri on politseis (kõik andmed käivad ainult Preisimaa kohta) 16% ehk 387 isikut (1 leitnant, 149 van.-leitn., 213 kaptenit, 23 majorit, 1 kol.-leitnant); endise politsei kõrgemaid ametnikke on 18% ehk 416 inimest (28 van.-leitn., 216 kaptenit, 138 majorit, 25 kol.-leitnanti, 7 koloneli ja 2 komandöri); endise politsei allohvitseri leidub politseiohvitseride seas 25% ehk 589 inimest (17 leitnanti, 447 van.-leitnanti, 122 kaptenit); rahva- ja keskkooli haridusega isikuid on 5% ehk 127 meest (123 leitnanti ja 2 van.-leitnanti); kõrgemate koolide kasvandikke on lõpuks 7% ehk 173 meest ja nimelt 171 leitnanti ja 2 van.-leitnanti. Nagu sellest näha, domineeruvad nii hästi arvu kui ka kõrgemate kohtade poolest endised alalise väe ohvitserid.

Küsimusi ja kostmisi.

H. P. Küsimused. 1) Kooselamisest oma praeguse abikaasaga sündis meil 1918. a. enne abiellumist laps, kes on praegu ja on olnud kogu aeg minu täielisel ülespidamisel, kuid on legitimeerimata ja kannab oma ema, s. o. minu abikaasa, neiupõlvist perekonnanime. Kas on mul kui riigiteenijal õigus saada nimetatud lapse pealt perekonnaabiraha ja missugusest ajast arvates?

2) Kas on õigus saada päevaraha vabateenijatel ning ülemääralistel riigiteenijatel ja missuguses normis?

Vastused: 1) On õigus saada, sest perekonnaabiraha seaduse (R. T. nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. järgi antakse riigiteenijatele toetusraha nende ülalpidamiseks lihaselaste pealt. Mis puutub sellesse, et laps kannab seni veel oma ema neiupõlvist perekonnanime, siis tuleks selle kohta tähendada, et B. E. S. III k. § 173. järgi omandavad väljaspool abielu sündinud lapsed oma vanemate pärastise abiellumise tõttu seaduslikus abielus sündinute laste õigused, arvates abiellumise päevast, mille kohta vastavates perekon-

naseisusse puutuvates raamatutes tehakse sellekohased märkused.

Toetuse määramisel on tähtis, kelle ülalpidamisel oli või kelle ülalpidamisel olevaks loeti laps.

2. On õigus. Saavad üldistel alustel.

J. N. Küsimus. Võtsin võistlejana osa Eesti politsei kehakasvatuseorganisatsioonide liidu poolt Tallinnas 26., 27. ja 28. aug. 1927. a. ärapeetud politsei spordiesivõistlustest, missugused herra siseministri ksk. nr. 93. § 5. 27. aug. 1927. a. järgi loeti teenistusõppusteks. Prefekt, kellele alluvas prefektuuris teenisin, keeldub sõidu- ja päevaraha maksmast, põhjendades, et mina olevat sõitnud võistlustele oma

soovil ja mind ei olevat sinna komandeeritud. Kas on mul õigus nõuda sõidu- ja päevaraha ja mis alusel?

Vastus: On õigus, kui osavõtmine sündis prefekti korraldusel vastava sisemin. ksk. põhjal.

Lugeja nr. 153. Küsimus. Kas võib prefekti poolt kindlaksmääratud talimütsi kandmise hooajal vabalt kanda suvemütsi?

Vastus: Talimütsi kandmine on prefekti poolt määratud tähtajal sunduslik ainult toimkondades, posti- ja vahiteenistuses. Väljaspool eelpooltähendatud tähtaega ei või talimütsi üldse kanda.

Hinnaülesanne.

Järgmise aasta algul ilmub „E. Politseilehes“ hinnaülesanne, mille lahendamisele võivad asuda kõik politsei ja piirivalve ametnikud ja teenijad, kes on lehe tellijad. Lähemad teated selle kohta ilmuvad ühes jaanuarikuu numbris.

„E. Politseilehe“ toimetus

Kirjavastusi.

A. H. Teie küsimuse selgituseks palun teatada: 1) kas viibisite sõjaväeteenistuses alamväeliselena või ohvitserina; 2) kas ja millal teenisite Eesti kaitseväes.

E. T. „E. Politseileht“ ei saa kahjuks

ruumi- ja rahapuudusel avaldada kõikide päevapilte ja elulookirjeldusi, kes 10 aastat politseis teeninud. Avaldame ainult nende pilte, kes algusest peale Eesti politsei teenistuses viibinud.

Väljaandja: **Siseministeeriumi administratiiv-ala kirjastus.** Vastutav toimetaja: **E. Maddison.**

Tegev toimetaja: **O. Angelus.**

K u u l u t u s i.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

Kriebs, Berta Jaani t., v. a. Tall. 4. jsk. politseikomissariilt 26. 1. 28 nr. 1673.

Vunder, Feliks-Konrad Fritsu p., v. a. Tall. 1. jsk. politseikom. 4. 1. 27.

Kiin, Johannes Jüri p., v. a. Tall. linna pol. 4. jsk. ülemalt 23. 4. 23 nr. 973.

O d a k a s, Anna Joosepi t., v. a. Tallinna linna pol. ülemalt 1920 nr. 4171.

Harjus, Leena Ado t., v. a. Triigi vallaval. 9. 12. 19 nr. 91.

Ümarik, Hans Kusta p., v. a. Karksi vallaval. 28. 2. 20 nr. 461.

Treibusch, Luise Karli t., v. a. Roela vallaval. nr. 540/308376.

Hesse, Irene Karli t., v. a. Tall. 4. jsk. politseikomissariilt 7. 1. 28 nr. 1541.

Pastov, Johannes Jakobi p., v. a. Tall. 5. jsk. politseikomissariilt 28. 7. 26 nr. 1270.

- Valdmann, Karl Juhani p., v. a. Pajusi vallaval. 18. 6. 25 nr. 75.
- Raap, Alice Jaani t., v. a. Karksi vallavalits. 25. 8. 28 nr. 97.
- Juhkam, Oskar Johani p., v. a. Karksi vallaval. 2. 8. 23 nr. 134.
- Naber, August Marie p., v. a. Rägavere vallaval. 28. 4. 22 nr. 1331.
- Müür, Anton Mihkli p., v. a. Püssi vallaval. 10. 10. 27 nr. 983/344360.
- Kuusteine, Elmar Aleksandri p., v. a. Püssi vallaval. 17. 4. 25 nr. 324.
- Kaints, Mihkel Mihkli p., v. a. Voltveti vallaval. 21. 3. 27 nr. 26/295812.
- Lepikson, Aleksander Juhani p., v. a. Mõisaküla alevival. 15. 3. 23 nr. 83/30613
- Korm, Armanda Madise t., v. a. Püssi vallaval. 19. 11. 20 nr. 1489.
- Kuusmik, Ruuben Madise t., v. a. Järve vallaval. 31. 12. 19 nr. 879.
- Surm, Aleksander Joosepi p., Mäetaguse vallaval. 22. 8. 21 nr. 1452.
- Kicköfer, Vilhelm Magnuse p., Lasnamäe pol. jsk. ülemalt 9. 12. 24 nr. 541.
- Vaabel, Jaak Jaagu p., v. a. Karksi vallaval. 14. 4. 21 nr. 60.
- Kangur, Jaan Jüri p., v. a. Võisiku vallaval. 23. 7. 20 nr. 1035.
- Eik, Karl Leenu p., v. a. Saksi vallaval. 4. 12. 19 a. nr. 4. (43096)
- Dööring, Liisa Hindreku t., v. a. Undla vallaval. 30. 12. 19 a. nr. 798. (43097)
- Hansson, Emmy Johannese t., v. a. Voka vallaval. 18. 12. 19 a. nr. 337.
- Frosh, Ann Jüri t., v. a. Kõo vallaval. 18. 12. 19 a. nr. 90. (43092)
- Frosh, Jaan Aleksandri p., v. a. Kõo vallaval. 12. 5. 26 a. nr. 301. (43093)
- Kruusmann, Juuli-Marie, v. a. Puiatu vallaval. 29. 12. 19 a. nr. 263. (43094)
- Kivistik, Oskar Jüri p., v. a. Uue-Põltsamaa vallaval. 4. 4. 24 a. nr. 152.
- Stiglits, Anna Mihkli t., v. a. Narva linna pol. ülemalt 5. 12. 19 a. nr. 7086.
- Davidov, Richard Nigulase p., v. a. Iisaku vallaval. 31. 12. 19 a. nr. 898.
- Kreisman, Olga Jüri t., v. a. Voka vallaval. 4. 12. 19 a. nr. 190.
- Müller, Isak-Joosep Pauli p., v. a. Voka vallaval. 6. 7. 28 a. nr. 574.
- Valgepea, Johannes, v. a. Tall. linna pol. 3. jsk. ülemalt 20. 5. 25 a. nr. 1333.
- Vassiljeva, Sinaida Nikanori t., v. a. Abja vallaval. 30. 12. 19 a. nr. 1703. (43098)
- Lall, Amalie Hendriku t., v. a. Mõisaküla alevival. 31. 12. 25 a. nr. 226.
- Kernus, Liina Jaagu t., v. a. Abja vallaval. 10. 12. 26 a. nr. 227.
- A. Jagund, v. a. Röpina vallaval. 12. 2. 20 a. nr. 834.
- Säinas, Ernst, v. a. Karula vallaval. 9. 11. 26 a. nr. 100
- Lepp, Peeter, v. a. Veriora vallaval. 17. 11. 25 a. nr. 561.
- Schmidt, Leonhard, v. a. Koiola vallaval. 1923. a. nr. 15.
- Villak, August, v. a. Ahja vallaval. 26. 4. 21 a. nr. 965.
- Toode, Arnold, v. a. Moisekatsi vallaval. 1920 a. nr. 541.
- Kurvits, Jaan, v. a. Koiola vallaval. 27. 4. 23 a. nr. 56.
- Kurg, Osvald, v. a. Koiola vallaval. 11. 4. 22 a. nr. 900.
- Kana, Eduard, v. a. Kambja vallaval. 14. 4. 24 a. nr. 32.
- Turm (end. Tonts), Olga Hendriku t., v. a. Karula vallaval. 31. 12. 19 a. nr. 413.
- Kärbis, Liisa Jaani t., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 21. 10. 25 a. nr. 1829.
- Kurg, Matvei Jakobi p., v. a. Kaagjärve vallaval. 17. 2. 25 a. nr. 186.
- Koh, Minna Gustavi t., v. a. Valga linna pol. ülemalt 20. 12. 19 a. nr. 2560.
- Tamm, Rosiine Jüri t., v. a. Torgu vallaval. 13. 4. 20 a. nr. 56.
- Kaas (Jullis), Anna-Rosalie Hansu t., v. a. Tõlliste vallav. 21. 9. 20 a. nr. 177.
- Schüts, Hans Mardi p., v. a. Sooru vallaval. 24. 11. 26 a. nr. 55.
- Kuiv, Karl Liisa p., v. a. Sooru vallaval. 24. 10. 20 a. nr. 333.
- Palvadre (Linnas), Salme Ernitsa t., v. a. Karula vallaval. 4. 3. 20 a. nr. 681.
- Pööl, Valtér Gustavi p., v. a. Kudina vallaval. 4. 8. 27 a. nr. 934.
- Päss, Johannes Peetri p., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 8. 8. 24 a. nr. 421.
- Siilak, Jaan Hansu p., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 25. 7. 24 a. nr. 398.
- Naaris, Daavet Hendriku p., v. a. Valga linna pol. ülemalt 23. 12. 19 a. nr. 3006.
- Karvak, Minna Otto t., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 29. 12. 19 a. nr. 3113.
- Siimon, Otto Jaani p., v. a. Sooru vallaval. 12. 6. 23 a. nr. 13.
- Parkija, Kusta Jaani p., Valga linna pol. ülemalt 14. 1. 20 a. nr. 4274.
- Ole, Linda Kusta t., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 2. 4. 24 a. nr. 181.
- Leibur, Liisa Peetri t., v. a. Pati vallaval. 23. 12. 19 a.

- Amberg, Eliise Karli t., v. a. Valga jsk. politseikomissariilt 27. 9. 26 a. nr. 1318.
- Austrin, Wilhelmine Heinrichi t., v. a. Valga linna pol. ülemalt 24. 9. 20 a. nr. 8728.
- Villemsõn, Melanie Peetri t., v. a. Kuigatsi vallaval. 28. 7. 25 a. nr. 178.
- Kurelohk, Jegor Ivani p., v. a. Järvesuu vallaval. 25. 3. 24 a. nr. 114.
- Napits, Jaan Jüri p.
- Iverson, Paul Johani p., v. a. Valga jsk. politseikomissariilt 20. 7. 26 a. nr. 1069.
- Soiss, Saara Hirschi t., v. a. Viljandi maak. pol. linna jsk. ülemalt 30. 3. 22 a. nr. 8331.
- Pata, Jüri Mardi p., v. a. Vana-Võidu vallaval. 28. 4. 21 a. nr. 504.
- Pabo, Aksel Nikolai p., v. a. Tartu linna 3. jsk. politseikomissariilt 15. 8. 28 a. nr. 509.
- Trübõn, Julius Karli p., v. a. Vana-Võidu vallaval. 27. 11. 24 a. nr. 27.
- Sisask, Peeter Johani p., v. a. Öisu vallaval. 23. 8. 24 a. nr. 87.
- Orav, Hans Juhani p., v. a. Päre vallaval. 12. 2. 25 a. nr. 6.
- Tomip, Miina Liisu t., v. a. Suislepi vallaval. 18. 12. 19 a. nr. 16.
- Karuse, Ano Jakobi t., v. a. Sürgavere vallaval. 13. 12. 19 a. nr. 98.
- Jaanson, Helene Jaagu t., v. a. Penuja vallaval. 24. 12. 19 a. nr. 118.
- Sassian, Anna Jüri t., v. a. Vastemõisa vallaval. 20. 2. 20 a. nr. 810.
- Kurlents, Minna Jaani t., v. a. Uue-Antsla vallaval. 12. 9. 22 a. nr. 134.
- Kaarna, Karl Eduardi p., v. a. Uue-Antsla vallaval. 16. 11. 23 a. nr. 89.
- Jalajas, August Hansu p., v. a. Saru vallaval. 20. 12. 19 a. nr. 20.
- Karro, Hans Johani p., v. a. Mõniste vallaval. 12. 1. 20 a. nr. 135.
- Pällõv, Minna Jakobi t., v. a. Kärgula vallaval. 9. 12. 19 a. nr. 68.
- Hirmu, Emilie Johani t., v. a. Tsooru vallaval. 13. 12. 19 a. nr. 117.
- Ploompuu, Edgar Johani p., v. a. Mõniste vallaval. 25. 2. 22 a. nr. 915.
- Tuvikene, Elfriede, v. a. Mõniste vallaval. 27. 3. 20 a. nr. 613.
- Punt, Alviine Jaani t., v. a. Saru vallaval. 20. 4. 20 a. nr. 331.
- Kallas, Hugo Jaani p., v. a. Erastvere vallaval. 6. 11. 20 a. nr. 1141. (20316)
- Mõttus (Möllus), Villem Peetri p., v. a. Vana-Roosa vallaval. 10. 12. 19 a. nr. 59. (20320)
- Kongo, Aleksander Kusta p., v. a. Erastvere vallaval. 10. 1. 20 a. nr. 786. (20321)
- Puusepp, Liisa Johani t., v. a. Antsla alevival. 19. 1. 28 a. nr. 495. (20317)
- Teder, Jaan Märdi p., v. a. Vana-Antsla vallaval. 20. 1. 20 a. nr. 842. (20322)
- Mõttus, Peeter Jaani p., v. a. Valgjärve vallaval. 21. 9. 28 a. nr. 334. (20324)
- Tenni, Julius Miina p., v. a. Uue-Antsla vallaval. 2. 11. 26 a. nr. 208. (20325)
- Pelska, Marie Danieli t., v. a. Vana-Antsla vallaval. 22. 10. 24 a. nr. 243. (20326)
- Anisin, Ivan Anisimi p., v. a. Senno vallaval. 28. 1. 25 a. nr. 474. (20327)
- Lokk, Martha Reinu t., v. a. Kooraste vallaval. 6. 12. 19 a. nr. 329. (20328)
- Palk, Madis Madise p., v. a. Vana-Antsla vallaval. 18. 3. 21 a. nr. 1700. (20329)
- Laatsarus, Emilie Jaani t., v. a. Uue-Antsla vallaval. 30. 9. 22 a. nr. 135. ((20330)
- Hain, Karl Tohvri p., v. a. Vana-Antsla vallaval. 6. 3. 23 a. nr. 41. (20331)
- Kõiv, Aleksander Peetri p., v. a. Tsooru vallaval. 28. 7. 25 a. nr. 287. (20333)
- Hirv, Gustav Peetri p., v. a. Aleksandri vallaval. 19. 2. 23 a. nr. 12. (20335)
- Raspopov, Marie Mardi t., v. a. Pärnu linna politseikomissariilt 2. 1. 28 a. nr. 1451. (4116)
- Poom, Juuli Mihkli t., v. a. Pärnu linna pol. ülemalt 1919 a. nr. 3319. (4117)
- Kõrts, Georg Georgi p., v. a. Pärnu linna pol. ülemalt 1. 12. 19 a. nr. 1294. (4118)
- Martinson, Nikolai Peetri p., v. a. Pärnu linna pol. ülemalt 11. 12. 19 a. nr. 4301. (4122)
- Smital, Pauliine Mihkli t., v. a. Tall. linna pol. 4. jsk. ülemalt 8. 12. 19 a. nr. 2135. (4123)
- Rimmel, Aleksander Jaani p., v. a. Pärnu linna pol. jsk. ülemalt 3. 4. 20 a. (4124)
- Tarlap, Johan Jaani p., v. a. Pärnu linna pol. komissariilt 29. 2. 27 a. nr. 2366. (4125)
- Kõppo, Johan Gustavi p., v. a. Pärnu linna pol. jsk. ülemalt 1. 3. 20 a. nr. 10053. (4126)
- Leppik, Joh. Maria p., Pärnu linna pol. jsk. ülemalt 23. 12. 24 a. nr. 1670. (4129)

- Väraval, Isak Karli p., v. a. Paasvere vallaval. 28. 1. 20 a. nr. 1032. (11997)
- Ohno, Armilde Kristjani t., v. a. Vao vallaval. 15. 1. 20 a. nr. 309. (11998)
- Tepomees, Jüri Mardi p., v. a. Paasvere vallaval. 11. 12. 19 a. nr. 403. (11999)
- Kaasikas, Johannes Jaani p., v. a. Vao vallaval. 31. 5. 20 a. nr. 1057. (19501)
- Lipping, Karl Mardi p., v. a. Avanduse vallaval. 30. 12. 19 a. nr. 1012. (19503)
- Rebane, Aleksander Gustavi p., v. a. Porkuni vallaval. 11. 10. 27 a. nr. 822. (19506)
- Mumme, August Jüri p., v. a. Avanduse vallaval. 15. 8. 20 a. nr. 1430. (19507)
- Läänemets, Anette Johani t., v. a. Nõmme pol. jsk. ülemalt 1. 12. 19 a. nr. 787. (19508)
- Kangur, Johan Jakobi p., v. a. Porkuni vallaval. 22. 12. 19 a. nr. 307. (19509)
- Kaasik, Alma Villemi t., v. a. Avanduse vallaval. 16. 12. 19 a. nr. 230. (19510)
- Jaaniks, Jakob, v. a. Kirbla vallaval. 29. 12. 19 a. nr. 641. (12889)
- Albrecht, Helene, v. a. Veinjärve vallaval. 11. 6. 20 a. nr. 547. (12890)
- Nõmm, Johannes, v. a. Kaarma-Suure vallaval. 22. 4. 27 a. nr. 930. (12891)
- Kuum, Miina, v. a. Rakvere linna pol. jsk. ülemalt 17. 12. 19 a. nr. 2982. (12893)
- Kuum, Karl, v. a. Lihula vallaval. 12. 2. 27 a. nr. 12. (12894)
- Mäekallas, Aleksander, v. a. Kirbla vallaval. 23. 12. 19 a. nr. 396. (12895)
- Erkmann, Anna, v. a. Lihula vallaval. 21. 1. 21 a. nr. 1385. (12897)
- Aulik, Otto, v. a. Võlla vallaval. 6. 5. 26 a. nr. 20. (12898)
- Nigu, Mihkel, v. a. Keina vallaval. 23. 1. 24 a. nr. 12. (12899)
- Alasi, Nikolai, v. a. Paatsalu vallaval. 15. 3. 27 a. nr. 255/562044. (12900)
- Arro, Karl Johan, v. a. Seliste vallaval. 18. 7. 27 a. nr. 36. (16905)
- Tõnisson, Aleksander Jaani p., v. a. Seliste vallaval. 15. 2. 23 a. nr. 18. (16906)
- Tõnisson, Jüri Jaani p., v. a. Seliste vallaval. 17. 3. 25 a. nr. 28. (16907)
- Katajev, Anna, v. a. end. Panikovitshi vallaval. 28. 12. 20 a. nr. 5882. (17953)
- Luha, Natalja, v. a. Panikovitshi vallaval. 21. 1. 21 a. nr. 977. (17953)
- Mandli, Johannes, v. a. Petseri jsk. politseikomissarilt 3. 8. 28 a. nr. 70. (17959)
- Raudtamm, Andrei, v. a. Vilo vallaval. 14. 2. 23 a. nr. 44/004731. (17954)
- Kuhi, Anna, v. a. end. Panikovitshi vallaval. 23. 2. 20 a. nr. 1512. (17955)
- Kahri, Ekaterina, v. a. Meremäe vallaval. 24. 1. 21 a. nr. 190/37. (17958)
- Beresnikov, Ilja, v. a. Laura vallaval. 3. 5. 23 a. nr. 293. (17960)
- Kuhi, Jevdokia, v. a. Meremäe vallaval. 14. 12. 20 a. nr. 161/36. (17962)
- Kuhi, Anna, v. a. Meremäe vallaval. 14. 12. 20 a. nr. 164. (17962)
- Dubov, Ivan, v. a. Irboska vallaval. 13. 2. 25 a. nr. 598. (17963)
- Morosov, Ivan, v. a. Vilo vallaval. 12. 3. 23 a. nr. 81. (17964)
- Kesküll, Herta, v. a. Kuresaare politsei jsk. ülemalt 22. 4. 25 a. nr. 47. (18553)
- Salm, Ida, v. a. Kuresaare pol. jsk. ülemalt 7. 6. 20 a. nr. 2275. (18554)
- Paulmeister, Anna, v. a. Uuemõisa vallaval. 2. 9. 22 a. nr. 859. (18555)
- Truu, Juuli, v. a. Kuresaare pol. jsk. ülemalt 4. 12. 19 a. nr. 890. (18556)
- Plato, Viuu, v. a. Kuresaare pol. jsk. ülemalt 25. 11. 19 a. nr. 282. (18558)
- Kaljo, Karl, v. a. Kaarma-Suure vallaval. 9. 10. 20 a. nr. 318. (18559)
- Tiik, Jüri, v. a. Torgu vallaval. 27. 8. 20 a. nr. 679. (18560)
- King, Julie, v. a. Kärla vallaval. 26. 11. 22 a. nr. 79. (18561)
- Vendel, Ida, v. a. Mustjala vallaval. 1. 2. 27 a. nr. 9. (18562)
- Mõtt, Viuu, v. a. Abroka vallaval. 5. 8. 21 a. nr. 490. (18563)
- Tänav, Henni, v. a. Kuresaare pol. jsk. ülemalt 13. 5. 24 a. nr. 42. (18564)
- Piisk, Julie, v. a. Kihelkonna vallaval. 6. 5. 25 a. nr. 91. (18565)
- Kõbi, Mihkel, v. a. Kihelkonna vallaval. 23. 1. 20 a. nr. 505. (18566)
- Klaser, Julie Jaani t., v. a. Orava vallaval. 7. 4. 25 a. nr. 135. (18778)
- Kaur, Jakob Jaani p., v. a. Orava vallaval. 25. 3. 27 a. nr. 44. (18779)
- Solnson, Samuel Jaani p., v. a. Orava vallaval. 30. 12. 24 a. nr. 204. (18780)
- Truija, Paul Karli p., v. a. Loosi vallaval. 11. 3. 24 a. nr. 18. (18781)
- Jõgeva, Peeter Mihkli p., v. a. Võru vallaval. 10. 4. 20 a. nr. 1119. (18782)
- Meltsov, Emilie Peetri t., v. a. Võru vallaval. 8. 12. 19 a. nr. 110. (18783)
- Vestberg, Kusta Jaani p., v. a. Karilatsi vallav. 9. 12. 24 a. nr. 31. (18784)
- Vill, Adele Jaani t., v. a. Aleksandri vallaval. 22. 12. 19 a. nr. 466. (18785)

- Rips, August Johani p., v. a. V. Suislepa vallaval. 6. 8. 21 a. nr. 46. (18786)
- Kõlli, Juuli Gustavi t., v. a. Orava vallaval. 12. 11. 22 a. nr. 1153. (18787)
- Kotkas, Johan Hansu p., v. a. Tall. linna pol. 2. jsk. ülemalt 4. 6. 20 a. nr. 9698. (18788)
- Glaser, Mari Jaani t., v. a. Vastseliina vallaval. 24. 3. 20 a. nr. 844. (18789)
- Räägo, Hugo Jüri p., v. a. Võru linna pol. ülemalt 16. 3. 20 a. nr. 3268. (18790)
- Rummin, Milla-Elfriede Johani t., v. a. Raudteepolitsei Valga jsk. pol. ülemalt 5. 1. 23 a. nr. 1. (18791)
- Vissel, Friedrich Jaani p., v. a. Võru linna pol. ülemalt 26. 11. 19 a. nr. 1438. (18792)
- Reha, Elfriede Jaani t., v. a. Kavastu vallaval. 28. 10. 23 a. nr. 111. (19300)
- Viira, Marie Mihkli t., v. a. Kavastu vallaval. 8. 12. 19 a. nr. 605. (19299)
- Kuruson, Johanna-Armilde Peetri t., v. a. Kavastu vallaval. 28. 4. 26 a. nr. 684. (19298)
- Parts, Karl Tõnise p., v. a. Kavastu vallaval. 12. 2. 21 a. nr. 1336. (19297)
- Markus, Karl Liisa p., v. a. Kavastu vallaval. 21. 1. 25 a. nr. 430. (19296)
- Serglova, Olga Filipi t., v. a. Kavastu vallaval. 8. 6. 21 a. nr. 1371. (19295)
- Tikk, Juhan Peebu p., v. a. Kavastu vallaval. 8. 12. 19 a. nr. 273. (19294)
- Moks, Liisa Henni t., v. a. Tartu linna pol. 3. jsk. ülemalt 28. 11. 25 a. (19294)
- Kablukov, Aleksander Marie p., v. a. Kavastu vallaval. 13. 12. 19 a. nr. 525. (19294)
- Klein, Emmeline Johani t., v. a. Kavastu vallaval. 1. 9. 20 a. nr. 988. (19294)
- Liivak, Aleksander Johani p., v. a. Kudina vallaval. 29. 4. 20 a. nr. 256. (19293)
- Volk, Gustav Madise p., v. a. Kudina vallaval. 28. 12. 25 a. nr. 641. ((19293)
- Luha, Ludvig Karli p., v. a. Valga maak. pol. ülemalt 29. 12. 24 a. nr. 739. (19293)
- Vannus, Johan Tooma p., v. a. Kudina vallaval. 3. 7. 24 a. nr. 226. (19293)
- Martinson (sünd. Pehka), Anna Aleksandri t., v. a. Mäksa vallaval. 27. 2. 23 a. nr. 42. (19292)
- Martinson, Marie-Elisabeth Karli t., v. a. Aru vallaval. 6. 11. 25 a. nr. 42. (19291)
- Uibo, Johan Jaani p., v. a. Sangaste vallaval. 21. 12. 19 a. nr. 470. (19292)
- Mosin, August Jaani p., v. a. Raudteepolitsei ülemalt 12. 12. 19 a. nr. 4229. (19291)
- Sogenbits (Sogenpits), Mihkel Johani p., v. a. Raadi vallaval. 8. 2. 27 a. nr. 18. (19291)
- Tegova, August Mari p., v. a. Kastre-Võnnu vallaval. 24. 3. 22 a. nr. 1886. (19290)
- Tõnisson, Liisa Tõnu t., v. a. Kaarepere vallaval. 24. 1. 20 a. nr. 545. (19288)
- Subets, Aleksander Nikifori p., v. a. Tartu 3. jsk. politseikomissariilt 5. 2. 27 a. nr. 2477. (19286)
- Purik, Aksel-Johannes Mari p., v. a. Vastse-Kuuste vallaval. 22. 4. 27 a. nr. 232. (19285)
- Vill, Samuel Richardi p., v. a. Vana-Koiola vallaval. 13. 4. 23 a. nr. 49. (19285)
- Laak, August Kristjani p., v. a. Vana-Kuuste vallaval. 4. 1. 20 a. nr. 461. (19284)
- Maašep, Johannes Ado p., v. a. Vana-Kuuste vallaval. 1. 2. 20 a. nr. 920. (19284)
- Eilsen, Kristjan Kusta p., v. a. Vana-Kuuste vallaval. 11. 9. 20 a. nr. 678. (19284)
- Õunap, Gustav Jüri p., v. a. Jõgeva vallaval. 9. 12. 19 a. nr. 99. (19283)
- Starkov, Helene Sergeit t., v. a. Tartu linna 1. jsk. politseikomissariilt 18. 7. 27 a. nr. 441/367413. (19283)
- Kabatski, Hariton Ivani p., v. a. Kalaste alevival. 26. 5. 24 a. nr. 47. (19283)
- Part, Mihkel Kristjani p., v. a. Jõgeva alevival. 23. 4. 24 a. nr. 12. (19282)
- Vares, Karl Aleksandri p., v. a. Jõgeva alevival. 29. 12. 27 a. nr. 168. (19282)
- Koster, Mart Mardi p., v. a. Jõgeva vallaval. 11. 12. 19 a. nr. 187. (19282)
- Vilberg, Hedvig Hermani t., v. a. Laiuse vallaval. 2. 11. 26 a. nr. 1186. (19281)
- Muuga, August Jakobi p., v. a. Rasina vallaval. 13. 3. 25 a. nr. 40. (19280)
- Haidak, Rudolf Peetri p., v. a. Rasina vallaval. 8. 12. 19 a. nr. 13. (19280)
- Vohla, Aleksander Jüri p., v. a. Karilatsi vallaval. 18. 1. 27 a. nr. 3. (19279)
- Nurk, Paul Mardi p., v. a. Tartu linna pol. 3. jsk. ülemalt 6. 5. 25 a. nr. 496. (19276)

- Š a a r, Karl Jüri p., v. a. Sootaga vallaval. 26. 4. 28. a. nr. 652. (19277)
- E i n m a n n, Kristjan Jaani p., v. a. Mäksa vallaval. 28. 6. 21 a. nr. 435. (19275)
- M ä e l a (Mällo), Hugo Adami p., v. a. Kastre-Võnnu vallaval. 10. 11. 25 a. nr. 608. (19275)
- P a a b u t a, Liine Johani t., v. a. Kastre-Võnnu vallaval. 11. 12. 21 a. nr. 1710. (19275)
- Z ö l k, Mari Enu t., v. a. Rõngu vallaval. 30. 9. 21 a. nr. 817. (19275)
- R o s e n t h a l, Albert Jüri p., v. a. Härjanurme vallaval. 18. 12. 19 a. nr. 227. (19274)
- E h r e n b u s c h, Anna Hansu t., v. a. Kaarepere vallaval. 13. 1. 20 a. nr. 399. (19274)
- K o n t (sünd. Näks), Liisa-Pauliine Jaani t., v. a. Kavastu vallaval. 1920 a. nr. 1063. (19273)
- T ö l k, Loviisa-Karoliine Reeta t., v. a. (Ahja vallaval. 26. 3. 25 a. nr. 567. (19272)
- S o k m a n n, Jaan Hendriku p., v. a. Meeksi vallaval. 3. 1. 23 a. nr. 57. (19278)
- M e e n o v, Jaan Karli p., v. a. Veriora vallaval. 16. 4. 20 a. nr. 714. (19278)
- P a r t s, Arnold Daaveti p., v. a. Kavastu vallaval. 14. 1. 21 a. nr. 1486.
- P e i t u n g, Leena, v. a. Nehatu vallaval. 25. 8. 22 a. nr. 1512. (19361)
- T r e i m a n, Leena, v. a. Tall. linna pol. 3. jsk. ülemalt 28. 8. 22 a. nr. 271. (19362)
- H e r m, Oskar, v. a. Saue vallaval. 1920 a. (19364)
- A m b o s, Aleksander, v. a. Harku vallaval. 8. 2. 24 a. nr. 238. (19366)
- P e r t, Zinaida, v. a. Tall. linna pol. 1. jsk. ülemalt 13. 1. 19 a. nr. 6956. (19368)
- M ü s t i s, Aleksander, v. a. Suure-Kaarma vallaval. 1927. a. (19369)
- V ö o r i m e e s, Liisa, v. a. Tall. linna pol. ülemalt 21. 2. 20 a. nr. 12055. (19370)
- R u u s, Voldemar, v. a. Tall. 3. jsk. politseikomissariilt 22. 5. 26 a. nr. 699. (19371)
- G r ü n b e r g, Karl, v. a. Tall. 3. jsk. politseikomissariilt 22. 6. 26 a. nr. 657. (19372)

Tasuta

saadetakse Teile koju kätte kõige paremas headuses

kofmelambiline aparaat,

mis garanteeritult võtab vastu peaaegu kõik suuremad saatejaamad, kui ostate ml juurest väljapaistvate omadustega **salongvaljuhüüldaja** soliidselt äärmiselt odava hinnaga.

Nõudke hinnakirju ja prospekte!

Maksev ainult lühikest aega!

K. ROTTLOFF & Ko. Abt. II. Berlin N 4, Gartenstr. 100.

P. K. „ESTONIA“ kauplused

soovitavad perenaistele:

— || || mitmesugust vorsti, võid, juustu, mune, || || —
vahu- ja kohvikoot, lastepiima, mitme-
suguseid konserve.

KAUPLUSED: Jaani t. 3, kõnetr. 8-45. MÜÜRIVAHE t. 16, kõnetr. 23-09.
Jakobsoni t. 4, kõnetr. 5-18.